

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Literatura na Radiu Wave

Marcela Míková

Bakalářská práce

2018

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marcela Mífková**
Osobní číslo: **H15179**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Název tématu: **Literatura na Rádiu Wave**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování:

Práce se zaměří na různé formy prezentace literatury ve vysílání stylového kanálu Českého rozhlasu Radio Wave, určeném zejména pro mladé posluchače. Zmapovány budou vysílací formy literárních pořadů a pravidelných relací, v nichž se informace o literatuře vyskytují, včetně osobností moderátorů a způsobu moderace, respektive webové prezentace. Dílčí analýzy budou provedeny v metodologickém rámci zkoumání současné české literární kultury v intermediaálním a remediačním kontextu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Online vysílání a webové stránky Rádía Wave, a to včetně dostupných kritických ohlasů.

BOURDIEAU, Pierre: Pravidla umění. Vznik a struktura literárního pole, Brno 2010.

FEDROVÁ, Stanislava(ed.): Česká literatura v intermedialní perspektivě. IV. kongres světové literární bohemistiky. Jiná literatura?, Praha 2011.

FIALOVÁ, Alena (ed.): V souřadnicích mnohosti. Česká literatura první dekády 21. století v souvislostech a interpretacích, Praha 2014.

KOL. AUTORŮ: Deset let v českých médiích, Praha 2005.

OSVALDOVÁ, Barbora, TEJKALOVÁ, Alice (eds.): Žurnalistika v informační společnosti. Proměny a perspektivy žurnalistiky v epoše digitálních médií aneb nová média teoreticky i prakticky, Praha 2009.

PIORECKÝ, Karel: Česká literatura a nová média, Praha 2016.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jiří Studený, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

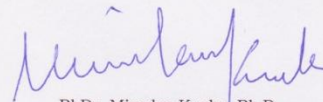
31. března 2018

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2017

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

Ve Stanu dne 31. 3. 2018

Marcela Mífková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce Mgr. Jiřímu Studenému, Ph. D., za jeho vstřícnost, cenné připomínky a věnovaný čas. Dále pak poděkování patří moderátorům Karolíně Demelové a Jonášovi Zbořilovi za ochotu odpovědět na dotazy.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je popsat prezentaci literatury ve vysílání kanálu Českého rozhlasu Radia Wave. Práce se zaměřuje na vysílací formy literárních pořadů a pravidelných relací, v nichž se informace o literatuře vyskytují, včetně osobností moderátorů a způsobu moderace. Důležitým prvkem je i analýza výběru témat a přístupu k jednotlivým knihám. Práce současně informuje o základních pojmech týkajících se médií a české literární kultury a o jejich vzájemném propojení.

Klíčová slova

Radio Wave, média, internet, rozhlas, literatura, pořad, moderátor

Title

Literature on the Radio Wave Channel

Annotation

The aim of this bachelor's thesis is to describe presentation of literature on the Radio Wave channel. The thesis focuses on different forms of literary programmes and regular broadcasts where information about literature occurs, including the announcers and the way they present it. A very important point is the analysis of the topics and the attitude to particular books. The thesis gives information about key items regarding media, Czech literary culture and their mutual connection.

Keywords

Radio Wave, media, internet, radio, literature, program, moderator

Obsah

Úvod.....	1
1 Vymezení pojmů.....	3
1. 1 Média.....	3
1. 2 Internet	5
1. 3 Internetový rozhlas.....	6
1. 3. 1 Rozhlasový pořad	7
1. 4 Literatura	7
1. 4. 1 Literární kultura.....	8
1. 4. 2 Literatura v rozhlase	12
1. 5 Interakce literatury a médií	13
1. 5. 1 Remediace	13
1. 5. 2 Intermedialita.....	14
2 Radio Wave.....	16
2. 1 Český rozhlas	16
2. 2 Charakteristika Radia Wave.....	17
2. 3 Historie Radia Wave	18
2. 3. 1 Vznik	18
2. 3. 2 Konec v analogu	19
2. 3. 3 Kampaň Děláme vlny	20
2. 4 Poslechovost.....	20
3 Liberatura.....	23
3. 1 Charakteristika pořadu	23
3. 1. 1 Vznik	23
3. 2 Osobnosti moderátorů	24
3. 2. 1 Karolína Demelová.....	24
3. 2. 2 Jonáš Zbořil	25
3. 3 Nejzajímavější momenty pořadu.....	26
3. 3. 1 Cyklus Mladí a nadějní.....	26
3. 3. 2 Velké téma Sebevědomí básníků.....	26
3. 3. 3 Zahraniční hosté	27
3. 3. 4 Zajímavé odpovědi	27
3. 3. 5 Nejdiskutovanější kniha	28

3. 3. 6 Nejimprovizovanější rozhovor	28
3. 3. 7 Nejneobvyklejší místo	28
3. 4 Struktura pořadu	29
3. 4. 1 Představení hostů	29
3. 4. 2 Rozhovor	30
3. 4. 3 Zakončení	31
3. 5 Forma moderace	31
3. 6 Způsob moderace	32
3. 7 Výběr hostů/témat	34
3. 7. 1 Témata	35
3. 7. 2 Analýza knih	36
3. 7. 3 Próza versus poezie	37
3. 7. 4 Genderové rozdělení	39
3. 8 Modelový čtenář/posluchač	40
3. 9 Konkrétní díl pořadu	40
3. 10 Shrnutí	41
4 Ektoplasma	43
4. 1 Charakteristika pořadu	43
4. 2 Osobnost moderátora	43
4. 3 Struktura pořadu	44
4. 3. 1 Přivítání	44
4. 3. 2 Monologická část	44
4. 3. 3 Rozloučení	45
4. 4 Témata	45
4. 5 Konkrétní díl pořadu	46
4. 6 Shrnutí	47
Závěr	48
Prameny	51
Sekundární literatura	51
Internetové zdroje	53
Summary	55

Úvod

Prvotní motivací pro výběr tématu *Literatura na Radiu Wave* bylo, že jsem tuto stanici Českého rozhlasu a některé její relace již znala, přestože jsem nebyla pravidelnou posluchačkou jako dnes. Současně byl mým podnětem také fakt, že většina mých vrstevníků, ať už přátelé či spolužáci, nemá ponětí o existenci pořadu *Liberatura*, natož o samotném Radiu Wave. Přitom je stanice určena především pro mladé posluchače. Posléze, při získávání dalších a dalších informací o historii Radia Wave, se pro mě stalo rádiem velmi zajímavým až sympatickým. Zaujalo mě svou odhodlaností dotáhnout věci do konce a nebojácností. Nevzdali se, i když jim osud do cesty přinesl nemalé překážky. Navíc jednotlivé díly pořadu *Liberatura* prohloubily moje povědomí o určitých záležitostech literární kultury a svými literárními tipy se mi postaraly o několik hodin kvalitní zábavy.

Tématem této bakalářské práce je prezentace literatury ve vysílání kanálu Českého rozhlasu Radia Wave, určeného zejména pro mladé posluchače. Tudíž budou zmapovány vybrané rozhlasové formáty literárních pořadů a pravidelných relací, v nichž se informace o literatuře vyskytují včetně osobností moderátorů a stylu moderace. Program zmíněné stanice nenabízí velké množství pořadů, které by splňovaly daná kritéria, rozsah zkoumání je tedy omezen. V práci se zabývám dvěma relacemi programu Radia Wave, a to ve velké míře ryze literární *Liberaturou*, vysílanou od roku 2009 do současnosti. Druhý pořad, postavený spíše do protikladu k prvnímu, je nový pětiminutový pořad s názvem *Ektoplasma*, ve kterém se informace o literatuře též objevují. *Ektoplasma* nebude analyzována v takovém rozsahu jako předchozí pořad, spíše bude jakýmsi doplňkem a náhledem do možností, jak lze mluvit atraktivně o literatuře v rozhlase. V dílčích analýzách budu vycházet ze dvou pramenů. Především je to můj vlastní poslech audio záznamů na stránkách archivu pořadu *Liberatura* a *Ektoplasma*. Informace, které by se nedaly zjistit jinde než u tvůrců pořadu a také jejich osobní zkušenosti, jsem získala prostřednictvím e-mailové korespondence s moderátory Karolínou Demelovou a Jonášem Zbořilem. Celé mé zkoumání bude probíhat v rámci analýzy české literární kultury v intermediaálním a remediačním kontextu. Metodologicky budu vycházet především ze stanovisek francouzského sociologa Pierra Bourdieu, kanadského mediálního teoretika Marshalla McLuhana a literárního vědce Karla Pioreckého.

Během kritické reflexe zvoleného tématu, jsem si položila několik základních otázek, které se budu snažit zodpovědět v následujících kapitolách.

Jak je literatura v daném pořadu prezentována? Jak by se dal charakterizovat způsob moderace? Existuje nějaký klíč, podle kterého tvůrci vybírají knihy/hosty/témata? Zabývají se v představování děl pouze obsahem nebo zkoumají i narativ? Jaký je poměr pozvaných mužů a žen do pořadu? Koho bychom určili za modelového čtenáře/posluchače? Jsou někteří autoři zváni častěji než jiní? Vede v tématech próza, nebo poezie?

V první kapitole se budu věnovat teoretickému vymezení důležitých pojmů, které nám pomohou vnořit se do tématu a připraví půdu pro hlavní část bakalářské práce. Druhá kapitola se bude zabírat Českým rozhlasem a podrobněji charakteristice a historii Radia Wave. V posledních dvou kapitolách přijde na řadu samotná analýza vybraných pořadů. V závěru zrekapituluji poznatky, získané v průběhu bakalářské práce.

1 Vymezení pojmů

Jak už bylo řečeno v úvodní části bakalářské práce, je nutné si vymezit zásadní pojmy, které se vztahují k našemu tématu analýzy prezentace literatury na internetovém rádiu. Zaměříme se na média, konkrétně na rozhlas a internet. Dále se budeme zabývat oblastí literatury a následně si ukážeme, jak na sebe tyto dva prostory vzájemně působí, vysvětlíme si pojmy remediace a intermedialita.

1. 1 Média

Média, popřípadě jejich souhrn označovaný jako masová média, jsou prostředkem veřejné komunikace, který je dostupný široké veřejnosti respektive „mase“. Patří sem tištěná periodika, rozhlas, televize a internet. O všechny čtyři zmíněné záležitosti je v současnosti velký zájem. Není tedy divu, že masmédia svým postupným vývojem dosáhla toho, že se stala silným a významným průmyslovým odvětvím.¹ Publicista a člen rady Českého rozhlasu Štěpán Kotrba uvádí, že *„Média posledních let nelze vyjmout z jejich společenských souvislostí. Postarala se o to sama. Stala se součástí kultury. Určují vkus a zájmy, poskytují podklady k rozhodování, ovlivňují sociální kontakty více, než jim snad i přísluší. Modelují si svůj svět podle svých představ. Stávají se pilířem společnosti, ačkoliv jim k tomu nikdo nedal zmocnění“*.²

Pro dnešní (post)moderní masová média je ekonomicky nejdůležitější, jaký mají prodaný náklad, čtenost, respektive poslechovost, sledovanost, návštěvnost webových stránek a v neposlední řadě podíl na trhu. Zde narážíme na tendenci vidět samotná média jako zboží, takzvanou komodifikaci. S tím souvisí i komercializace obsahu médií, kdy jsou všechny mediální počiny navrženy převážně tak, aby přinesly co nejvyšší tržní úspěšnost.³ Bohužel je to často na úkor kvality, jak o tom svědčí například bulvarizace. Vytlačuje potřebná sdělení o veřejných věcech a předhazuje občanům nejrůznější senzace, jako jsou skandály, konflikty, nehody, katastrofy, celkově jednoduchá témata. Eventuálně „vážná“ témata zobrazují vysloveně bulvárním způsobem, to znamená, že se v první řadě zaměřují na emocionální prvky zprávy místo jednoduchého racionálního popisu s vysvětlením.⁴ Mediální teoretik Neil Postman se skepticky vyjadřuje o stylu rozhlasového a televizního zpravodajství, mluví o něm, jako o něčem co má hlavně pobavit. Výstižně je pro tento druh zpravodajství používán

¹ BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace, s. 15-16.

² JIRÁK, Jan. *10 let v českých médiích*. Praha: Portál pro Newton Information Technology, 2005, s. 117.

³ Tamtéž, s. 19-20.

⁴ Tamtéž, s. 30-31.

pojem infotainment, vytvořený spojením slov „information“ a „entertainment“ v překladu „informace“ a „zábava“. Infotainment propojuje informace a zábavu, k upoutání pozornosti publika užívá emoce, dramatickosti, familiárnost, hudební či vizuální efekty a další znaky objevující se v zábavných pořadech. Nositeli těchto vlastností jsou hlavně komerční televize, ale objevuje se i na veřejnoprávních stanicích, rozhlasových vysíláních a proniká i do novin.⁵

Toto pojetí zpravodajství prezentované zábavnou formou, jehož prioritou je přilákat pozornost, umocňuje také poměrně velmi krátký limit pro vyjádření jednotlivých sdělení. Stručné příspěvky nemusí nutně působit neseriózně, ovšem v tomto případě ano. Každá zpráva takového vysílání je samostatný segment vyňatý z kontextu a bez citové návaznosti na předešlé sdělení. Nepředpokládá se, že by divák či posluchač přenášel své myšlenky z jednoho zpravodajského sdělení do druhého. K fragmentovanosti zpráv podle Postmana napomáhají dvě slova, která všechno oddělují, slova: a teď.⁶ „Výraz ‚A teď...‘ se běžně používá v rozhlasovém a televizním zpravodajství a naznačuje se jím, že to, co jsme právě slyšeli nebo viděli, nemá žádný význam pro to, co uslyšíme či uvidíme za okamžik, případně kdykoli potom. Je to vlastně přiznání faktu, že svět, tak jak jej mapují elektronická média, nemá rád ani smysl a není třeba jej brát vážně. Žádná vražda není natolik brutální, ..., aby ji z naší mysli nebylo možné odstranit hlasatelovými slovy ‚A teď...‘.“⁷ Za pomocníka fragmentovanosti také můžeme považovat reklamní bloky. Bez ohledu na to, jak závažné téma se objeví ve vysílání, rovněž ho vystřídá reklama, která vychválí určitou věc. Významnost informace je během chvilky rozptýlena a do jisté míry zbanalizována, v některých případech může dokonce vzbudit dojem neúcty k tématu či k samotným divákům/posluchačům.⁸ „Přestože se tedy některá masová média tváří, že lidi informují, ve skutečnosti se snaží udržet jejich pozornost a především je bavit. To, nakolik je program informativní a nakolik zábavný, však vnímá každý jedinec subjektivně.“⁹

⁵ Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR [online]. 2003 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7741>.

⁶ POSTMAN, Neil. *Ubavit se k smrti: veřejná komunikace ve věku zábavy*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 107-111.

⁷ Tamtéž, s. 107.

⁸ Tamtéž, s. 112.

⁹ Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR [online]. 2003 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7741>.

1. 2 Internet

„*Pokusy o definování internetu nad rámec technického popisu ‚sítě sítí‘ s komunikačním protokolem TCP/IP*“¹⁰, jsou velmi nejasné. Je ovšem jednoznačné, že internet je nové elektronické médium, které nemá svými vlastnostmi obdoby. Je velmi bohatý, co se týče nabízených služeb. Můžeme posílat e-maily, sledovat dění ve světě, vytvářet si profily na sociálních sítích, telefonovat, poslouchat hudbu, prohlížet videa například na kanálu YouTube, dívat se na televizní pořady či poslouchat rozhlas a mnoho dalšího. Kontext sociální komunikace má mnoho podob.¹¹ „*S nástupem internetu se otevřely nové distribuční kanály, rychlejší a dostupnější než cokoliv, co jsme znali dříve*“.¹² Digitalizace světa značně přispěla k rozšíření hranic lidského vědění. Počítačové simulace a další elektronická vyobrazení nám umožňují vidět dříve nemožné věci a situace. Například díky Google maps se dokážeme jediným kliknutím „podívat“ na druhou stranu zeměkoule bez sebemenší námahy a finančních prostředků.¹³

Virtuální realita umožňuje „vnořit se“, to znamená izolovat naše vnější smysly natolik, že získáme pocit skutečného přenesení na jiné místo. Síla daného prožitku je zesílena mírou informací o prostředí, kde se virtuálně nacházíme, ať už je to reálný či jiný, nám neznámý, svět. K tomu je virtuální scéna sladěna s našimi pohyby a pohledem, což velmi přidává na autentičnosti „jako bychom tam byli“.¹⁴ Představa, že se „vnoříme“ do příběhu určité doby a staneme se jeho postavou, je velmi žádoucí už od pradávna. Lidé vstupovali a stále vstupují do příběhů pomocí knih, divadla, filmu či drog. V literatuře a filmu se tato myšlenka stala i motivem tvorby, viz například *Alenka v říši divů*¹⁵. S příchodem kyberprostoru se potřeba přebývání ve fikci zvláště u mladé generace ještě umocnila.¹⁶ Vzpomeňme populární počítačové hry typu RPG¹⁷. Z poslední doby můžeme jako příklad uvést všemi hráči očekávanou českou hru *Kingdom Come: Deliverance*, která má status zcela realistické historické RPG z pohledu první osoby a volným světem, dějově zasazená do českých zemí patnáctého století. Ovšem sezení u monitoru nám nenabízí rozsáhlou fyzickou činnost. Pokud

¹⁰ OSVALDOVÁ, Barbora – TEJKALOVÁ, Alice. *Žurnalistika v informační společnosti: digitalizace a internetizace žurnalistiky*. Praha: Karolinum, 2009, s. 91.

¹¹ Tamtéž, s. 91.

¹² Tamtéž, s. 121.

¹³ Tamtéž, s. 121-122.

¹⁴ HORROCKS, Christopher. *Marshall McLuhan a virtualita*. Praha: Triton, Postmodernistická setkávání, 2002, s. 36.

¹⁵ CARROLL, Lewis. *Alenčina dobrodružství v říši divů*. Praha: Aurora, 1999.

¹⁶ RYAN, Marie-Laure. *Narativ jako virtuální realita: imerze a interaktivita v literatuře a elektronických médiích*. Praha: Academia, 2015, s. 71-72.

¹⁷ RPG neboli Role-Playing Game, je druh hry, ve které se hráč vtěluje do role fiktivního hrdiny a rozhoduje se podle svého uvážení.

si pořídíme jakýkoliv simulátor virtuální reality a nasadíme si VR brýle, rukavice či oblek, znamená to, že dokážeme „,vzít‘ své tělo s sebou do svých fantazijních světů“¹⁸ a tudíž do něj naplno vstoupit. Simulátor se tak může stát příhodným způsobem, jak se přiblížit svým snům.¹⁹

Zpočátku byl internet pouze doplňkem a nástrojem propagace tradičních médií, postupem času se z tohoto dodatku stalo nové silné médium.²⁰ Podle mediálního teoretika Marshalla McLuhana nová média dělají předešlá zastaralými a přitom si berou jejich obsah a použijí ho jako svou náplň. Web má takových náplní hned několik, ať už je to psané slovo v podobě novin či dopisu, telefon, rádio nebo video tudíž vlastně televize.²¹ V zásadě se dá říct, že internet „,dokáže vstřebat a napodobit všechna ostatní média“.²²

1. 3 Internetový rozhlas

„,Jako internetové rádio můžeme označit lineární šíření programu určité stanice v prostředí internetu“.²³ Od devadesátých let minulého století přišly nápady, jak prezentovat zvuk na internetu, tehdejší technologie však nebyly tak vyspělé, aby umožnily současný poslech více uživatelům. V České republice se začala tato rádia objevovat na přelomu dvacátého a jednadvacátého století. Internetové stanice jsou většinou takové, které mají co nejužší profil. Například „,Český rozhlas od roku 2005 postupně rozšířil počet svých okruhů o nové speciální stanice Rádio Česko, D-Dur a Leonardo, které se tematicky zaměřují na zpravodajství – publicistiku, vážnou hudbu a popularizaci vědy“.²⁴

Speciální stanicí je i námi zkoumané Radio Wave, úzce profilované na mladé posluchače. Radio Wave bylo po nepříjemné události nuceno přejít z analogového vysílání na čistě digitální, této kauze se budeme věnovat ještě později. Obecně se dá říct, že klasické rozhlasové vysílání si naladí lidé ráno a v dopoledních hodinách, například při snídani a cestě do práce. Technologie internetového vysílání umožňuje vysokou poslechovost od pozdějších hodin, kdy už posluchači využívají počítač, zhruba kolem deváté a dvanácté nebo také čtrnácté hodiny. Specifikem internetových rádií je to, že nabízejí své pořady volně ke stažení,

¹⁸ RYAN, Marie-Laure. *Narativ jako virtuální realita: imerze a interaktivita v literatuře a elektronických médiích*. Praha: Academia, 2015, s. 74.

¹⁹ Tamtéž, s. 74-75.

²⁰ JIRÁK, Jan. *10 let v českých médiích*. Praha: Portál pro Newton Information Technology, 2005, s. 28.

²¹ HORROCKS, Christopher. *Marshall McLuhan a virtualita*. Praha: Triton, Postmodernistická setkávání, 2002, s. 51-53.

²² Tamtéž s. 53.

²³ OSVALDOVÁ, Barbora – TEJKALOVÁ, Alice. *Žurnalistika v informační společnosti: digitalizace a internetizace žurnalistiky*. Praha: Karolinum, 2009, s. 125.

²⁴ Tamtéž, s. 126.

většinou ve formátu MP3. Díky ní může posluchač volně zacházet s nabízeným obsahem. Může si vybrat jen pořady, které ho zajímají a chce si je poslechnout. Tato služba se nazývá Podcasting. Slovo vzniklo jako složenina značky „iPod“²⁵ a „broadcast“ neboli „vysílání“. Často je k dispozici i odebrání vybraných rozhlasových podcastů, nové epizody se automaticky stahují prostřednictvím speciálního programu do vlastního lokálního počítače, mobilní aplikace nebo přenosného přehrávače médií. Posluchač si vlastně vytvoří vlastní program pořadů na základě svých preferencí. Zároveň má naprosto volnou ruku v tom, kdy a jakou část si přehraje a nehodící se může přeskočit. Toto je zásadní rozdíl od klasického rozhlasového vysílání.²⁶

1. 3. 1 Rozhlasový pořad

Rozhlasové pořady jsou částí rozhlasového programu stojící samostatně s přesně vymezeným časem. Každý pořad má svého moderátora nebo moderátory, kteří začínají strávený čas přivítáním a končí rozloučením, pořady bývají také odděleny od zbytku programu například neobvyklou hudbou, znělkou nebo jiným zvukovým znamením. Můžeme je dělit podle žánrů, struktury, technické realizace, pravidelnosti, cílových skupin posluchačů nebo podle funkcí jakou mají plnit. Pořady, které mají jistý režijní a dramaturgický záměr a jsou zaměřeny na určitou skupinu posluchačů nebo jsou si tematicky blízké, mohou být uspořádány a následně vysílány v sestavě neboli bloku.²⁷ V praktické části naší práce budeme analyzovat dva rozhlasové pořady právě podle zmíněného dělení.

1. 4 Literatura

Části, které jsou z mediální oblasti pro nás důležité, jsme již prozkoumali a v této chvíli se přesuneme k druhému bodu, a tím je literatura. Jelikož náplní naší práce je prezentace literatury, musíme si ujasnit, co je to literatura. Každý člověk může tento termín vnímat jinak.

Co je to literatura? Z historického hlediska se slovem literatura označovalo vše, co bylo kdy písemně zaznamenáno. My dnes, ale pro obdobnou definici použijeme slovo písemnictví. Nabízí se tedy otázka, jak rozlišíme literární a neliterární dílo. Literární kritik a teoretik Jonathan Culler ve svém *Krátkém úvodu do literární teorie* uvádí, že „*Literární díla odlišuje od jiných narativně předváděných textů to, že prošla procesem určitého výběru: byla*

²⁵ iPod (Personal On Demand) je značka mediálního přehrávače od firmy Apple.

²⁶ OSVALDOVÁ, Barbora – TEJKALOVÁ, Alice. *Žurnalistika v informační společnosti: digitalizace a internetizace žurnalistiky*. Praha: Karolinum, 2009, s. 126-131.

²⁷ OSVALDOVÁ, Barbora - HALADA, Jan. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 155.

publikována, recenzována, případně opakovaně vydávána, takže čtenáři k nim přistupují s jistotou, že podle jiných lidí jsou dobře zkonstruována a stojí za to“.²⁸ Samozřejmě takhle jednoduché to není, podle Cullera plnohodnotnou definici tohoto slova nenajdeme. Literární díla mají mnoho podob, ať už z hlediska rozsahu nebo tvaru, ovšem společnou vlastností všech žánrů je pouze jazyk, respektive znaková podoba fikčního světa. V určitém smyslu záleží na tom, jak je nějaký text prezentován a kde ho najdeme. „Ve většině případů však čtenáři vnímají něco jako literaturu proto, že to nacházejí v kontextu, který příslušný útvar jako literaturu identifikuje: ve sbírce básní nebo v určitém oddíle časopisu, v knihovně nebo knihkupectví“.²⁹ Culler představuje několik znaků, co činí literaturu literaturou. V literárních dílech je důležitá estetická funkce jazyka. Do té zahrnuje jazykovou organizaci neboli literárnost, odtržení textu od praktických kontextů a fikční svět. Podle německého filosofa Immanuela Kanta je pro literární dílo typické, že si při čtení vytváříme v myšlenkách obrazy. Spojujeme tak hmotné s nehmotným. Pokud považujeme nějaký text za literaturu, ptáme se po jeho účelu a účinku. Příběhy vykazují své kvality v tom, jak jsou vypravěčsky zajímavé. Dobrý příběh je „vypravovatelný“ a dokáže čtenáře zaujmout, tím ho kupříkladu poučí, informuje, inspiruje, pobaví nebo o něčem přesvědčí.³⁰ Na závěr můžeme říct, že literatura je „písemným projevem, který volá po tom, aby byl čten, a vtahuje čtenáře do problematiky významu“.³¹

1. 4. 1 Literární kultura

V naší práci je nutné si definovat, co je to literární kultura a jaké změny prodělala směrem k novým médiím. Na začátek se zaměříme na její historické proměny. Je známo, že „literatura v českém prostředí mnohdy suplovala slabou či nepřítomnou politiku ba dokonce vytvářela, alespoň zdánlivě, jedinou opozici. Patetické pojetí spisovatele jako ‚svědomí národa‘ získalo na síle zvláště v podmínkách totalitního režimu a vrcholilo reformním procesem takzvaného Pražského jara 1968“.³² Ovšem po roce 1989 se český knižní trh zliberalizoval, rozvolnil se mediální trh a na scénu nastoupil internet. Česká literární kultura se díky nástupu internetu velmi rozrostla. Její nová digitální část dala možnost vstoupit do literární komunikace každému, „literatura přestala být pouze doménou publikujících

²⁸ CULLER, Jonathan D. *Krátký úvod do literární teorie*. Brno: Host, 2002, s. 34.

²⁹ Tamtéž, s. 35.

³⁰ Tamtéž, s. 36-42.

³¹ Tamtéž, s. 49.

³² HRUŠKA, Petr, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008, s. 18.

„profesionálů“ a začala ji spoluutvářet široká skupina veřejně se projevujících „amatérů“.³³ Panující masová média nejevila o literaturu příliš velký zájem a neustálý přívál mediálního obsahu zapříčinil, že se literatura dostala spíše na okraj. Vzhledem k těmto událostem jí mizela schopnost hledat své čtenáře mimo oblast autorů, kritiků a redaktorů a tak dále, zkrátka mimo literární svět. Snaha vymanit se z okrajové oblasti vedla například ke vzniku literární ceny Magnesia Litera nebo českých soutěží ve slam poetry, dále rostl počet autorských čtení, literárních akcí, projektů a veletrhů.³⁴

Koncem roku 2014 vznikl „jako odpověď na rostoucí potřebu funkční a akceschopné oborové organizace“³⁵, oborový spolek Asociace spisovatelů, starající se o prestiž a profesionalitu spisovatelské činnosti. Hlavním úmyslem organizace je hájit zájmy spisovatelů a usnadňovat jejich život.³⁶ Z iniciativy spolku a za podpory Ministerstva kultury dokonce proběhl první netotalitní Sjezd spisovatelů. „Během dvou dní a v pěti tematických blocích zde promluvili na tři desítky řečníků z řad významných českých básníků, prozaiků, literárních kritiků, sociologů a filosofů. Ve sjezdových příspěvcích a následných panelových diskusích se věnovali vztahu literatury a společnosti, situaci a možnostem české prózy i poezie a také tuzemské kulturní politice.“³⁷ Členové Asociace reprezentují svou tvorbou současnou českou literaturu, do jejich řad jsou tudíž vybíráni známí čeští prozaici a básníci. V seznamu najdeme i jméno prvního moderátora pořadu Liberatura Davida Zábranského.³⁸ Tyto a jiné pokusy okrajovou pozici soudobé české literatury nicméně velmi nezměnily. Závěrem můžeme říci, že postmoderní doba oslabuje postavení umění slova a více přeje umění obrazu.

I samotné vymezení pojmu literární kultura se postupem času různě obměňovalo. Stefan Żółkiewski tento termín ztotožňoval „s celkem komunikačních procesů spojených s literaturou, které se odehrávají v dané společnosti a čase. Ne tedy vlastní umělecké dílo či jeho podstata, ale to, jaké sociální funkce literatura v dané kultuře plní, jaké potřeby literární veřejnosti uspokojuje a jaké sociální role spisovatelé zastávají“.³⁹ Petr Poslední vidí

³³ FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 47.

³⁴ Tamtéž, s. 47.

³⁵ O asociaci. *Asociace spisovatelů* [online]. [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <http://asociacespisovatelu.cz/o-asociaci/>.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Sjezd spisovatelů. *Asociace spisovatelů* [online]. [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: asociacespisovatelu.cz/sjezd-spisovatelu/.

³⁸ Členové. *Asociace spisovatelů* [online]. [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <http://asociacespisovatelu.cz/o-asociaci/clenove/>.

³⁹ ŠÁMAL, Petr. *K historii pojmu literární kultura: Poznámky z polské literární vědy. ÚČL AV ČR* [online]. In *Česká literatura*. Praha, 2005, (4), 541-555 [cit. 2017-11-17]. Dostupné z: http://www.ucl.cas.cz/images/stories/VLK/Šámal_-_K_historii_pojmu_literární_kultura.pdf, s. 547.

stanoviska Stefana Żółkiewského jako příliš široká, podle něho „*Literární kultura ve skutečnosti znamená soubor zobecněných představ o podstatě a funkcích literatury, kterým se v určitém období řídí většina subjektů literárního systému – autoři, nakladatelé, čtenáři, kritika, vědci, propagátoři literární produkce, organizátoři kulturního života. Zobecněné představy přitom tvoří – podobně jako jiné vzorce v kultuře vůbec – významová paradigmatata, odvolávající se jednak k literárním tradicím a jejich aktualizaci, jednak k běžné lidské existenci a jejímu novému zvýznamňování. Z hlediska komunikace zároveň zobecněné představy promítají hlavní články řetězce, autory – díla – čtenáře, na společné kulturní pozadí, jež dovoluje dorozumět se, co míníme pojmem, literatura a jaké možnosti nacházíme v estetickém přeskupování mimoliterárních jevů... Otázky literární kultury ostatně úzce souvisejí s problematikou lidské identity*“.⁴⁰ Již zmíněná významová paradigmatata s sebou nesou určitý model světa a také vytvářejí „klíč“, díky kterému může čtenář v zobrazované realitě poznávat sám sebe a pokládat ji za součást svého bytí. Literatura tudíž působí na své čtenáře, v jaké míře přirozeně záleží na tom, nakolik se příjemce textu dokáže ztotožnit s prezentovaným modelem světa a najít si v něm svůj identifikační vzorec.⁴¹

V této chvíli si můžeme položit otázku: jaký je vůbec vztah literatury a společnosti, v které se literatura vytváří? Pierre Bourdieu ve své knize *Teorie jednání*, rozvíjí myšlenku vazby mezi společností a literaturou, ovlivněnou společenskými změnami jako je například změna politického režimu nebo ekonomická krize. Tyto dvě oblasti je podle jeho koncepce nutné pojímat vztahově a proto mezi ně vsouvá koncepci literární pole.⁴² Literární pole spolu vytvářejí všichni aktéři literární kultury. Jedná se tedy o konkurenční prostředí, které stojí relativně samovolně v literárním prostoru. Jde o strukturu objektivních vztahů mezi pozicemi, jakou jednotliví účastníci zaujímají. Bourdieu uvádí jako příklad „*pozice autora úspěšných divadelních her a pozice avantgardního básníka*“.⁴³ V literárním poli se v různých podobách svádí boj „*o prosazení jednoho z legitimizačních principů (stanovujících, co má být pokládáno za literaturu a co za literární hodnotu), dále zápas o legitimizaci představy, kdo je a kdo není spisovatel (potažmo kdo je k takovému rozhodování strukturou pole autorizován)*“ a i vlastní zápas o to, jakou pozici kdo má.⁴⁴

⁴⁰ Tamtéž, s. 14.

⁴¹ Tamtéž, s. 14-21.

⁴² BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum, 1998, s. 46-47.

⁴³ BOURDIEU, Pierre. *Pravidla umění: geneze a struktura literárního pole*. Brno: Host, 2010. Teoretická knihovna, s. 305.

⁴⁴ Tamtéž, s. 560.

Bourdieu ještě často vychází z (neo)marxistické pozice postavené na „boji“ jako konkurenčního principu. To znamená, že v literárním poli jde primárně o získání kapitálu. Rozumí se tím kulturní kapitál časem přeměněný v kapitál symbolický, zakládající se na vzájemném uznání aktérů literárního pole. Mohlo by se zdát, že pokud například autor neinkasuje za svou tvorbu vysoké nebo dokonce žádné honoráře, nemá potřebu se prosadit. Opak je ale pravdou, autorovi jde i tak o asertivitu a zvýšení vlastního kapitálu. Uznání je v literárním poli to nejdůležitější a je tedy předmětem bojů nebo her. *„Literární pole jako celek je relativně autonomní, nezávislé na jiných polích a zápasí či hraje se v něm o specifické hodnoty vlastní jen jemu, nicméně logika tohoto zápolení je obdobná jako v jiných polích – jde o maximalizaci kapitálu, ovládnutí pole individuálními, popřípadě skupinovými strategiemi“*.⁴⁵ Podle Bourdieua nemáme nahlížet na autory jako na bezohledné kariéristy snažící se tvořit jen taková díla, která by přinesla co nejvíce uznání v literárním poli. Takovéto soutěžení mají autoři často zakořeněné hluboko v sobě a ani si ho nemusí uvědomovat. Paradoxně nejlepších „výsledků“ nedosahují stratégové, ale ti, kteří se dokážou v daném poli intuitivně pohybovat a nastaví své zájmy o sebeprosazení nad literární stránku tvorby. Najdeme i jiné kontrasty, jako tvorbu s cílem symbolického kapitálu a tvorbu masovou, psanou za účelem kapitálu ekonomického a tak dále. Literární pole přirozeně není konstantní, toto prostředí se v současné době mění pod vlivem masové kultury, komercializace a postmoderny.⁴⁶

Dnešní teorie začínají více zdůrazňovat participační principy zejména ve vztahu mezi autory a jejich čtenáři. Participace se v tomto smyslu dá chápat jako kulturně podmíněná touha čtenáře podílet se na produkci/naraci literárních textů vytvořených autorem. V dnešní době je taková touha ulehčena díky vzniku nových médií. Příkladem je převyprávění a vlastní interpretace textů pomocí rozhlasových her, literárních pořadů a blogů, komunit, sociálních sítí a různých internetových platforem. Současně dotyčný tímto způsobem sdílí a redistribuuje i sebe sama.⁴⁷ Z hlediska příslušné prezentace jde vlastně o kreativní práci s původními texty, jeho často i fanouškovskou rekontextualizaci a tak dále.

Abychom pochopili, jaký obraz vytváří literární kultura ve vybraném pořadu o literatuře Radia Wave, musíme si uvědomit, jak takový proces probíhá. Radio Wave, stejně jako Český rozhlas, pomáhá tvořit kulturní a literární život. V nahrávacím studiu pořadu se

⁴⁵ ŠEBEK, Josef. Je literatura (pouhá) instituce? Pierre Bourdieu o literárním poli. *Psí víno* [online]. [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <http://www.psvino.cz/?p=222>.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ MACEK, Jakub. *Poznámky ke studiím nových médií*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 145-147.

uskutečňuje komunikace mezi autory, nakladateli, kritiky a čtenáři, kterou vede moderátor daného vysílání, právě tato komunikace je jedním z témat literární teorie. Pro tvůrce tohoto pořadu o literatuře je tedy zásadní sledovat nejnovější trendy v literatuře, orientovat se v knižním trhu, číst konkrétní knihy a jejich kritické ohlasy a vybírat nejzajímavější jedince k diskuzi. Je skvělé, že v dnešní postmoderní době něco jako literatura v rozhlasu vůbec ještě existuje.

1. 4. 2 Literatura v rozhlasu

Specifikem literatury v rozhlasu je, že téměř nemění svou podobu. Stále má blízko ke klasickému čtení na rozdíl od literatury, která se „stane obrazem“ ve filmu či divadelní scénou. Pro literární text je přeci typické, aby bylo hlasově interpretováno.⁴⁸ Co se týče rozhlasové četby prozaických textů, je literární dílo častěji slyšeno v adaptované formě než v původním tvaru předlohy se zachováním role vypravěče. Na některých stanicích zajisté existují specializované pořady zaměřené na „četbu“, například *Četba na pokračování na Dvojce*.⁴⁹ Ovšem adaptace „lépe odpovídá specifické mluveného rozhlasového projevu (jazyk, kompozice ap.)“.⁵⁰ Je zde využíváno hereckého umění interpreta, zabarvení jeho hlasu a emocí. Projev může být monologem či je rozdělen mezi několik herců, kteří ztvárňují svými hlasy ústřední postavy. Při četbě například rozsáhlého románu, je text vysílán na pokračování v pravidelném čase. Vyprávění se také může dramatizovat a tím se z něho stane takzvaná rozhlasová hra.⁵¹ Časté adaptování literární děl může navodit dojem, že masmédiu nemají dostatek vlastních témat a proto se uchylují k individuálním interpretacím výchozích textů. Zároveň to také ale svědčí o „věčné“ intermedialitě umění.⁵² Literatura v rozhlasu nemusí být nutně četbou na pokračování nebo rozhlasovou hrou, jak se o tom za malou chvíli přesvědčíme.

⁴⁸ FEDROVÁ, Stanislava, ed. *Česká literatura v intermedialní perspektivě: IV. kongres světové literárněvědné bohemistiky: Jiná česká literatura (?)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2010, s. 200.

⁴⁹ Četba na pokračování na Dvojce. *Český rozhlas: Dvojka* [online]. [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/dvojka/porady/_zprava/113859.

⁵⁰ OSVALDOVÁ, Barbora – HALADA, Jan. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 45.

⁵¹ Tamtéž, s. 45.

⁵² NÜNNING, Ansgar - TRÁVNÍČEK, Jiří - HOLÝ, Jiří, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Brno: Host, 2006, s. 452-453.

1. 5 Interakce literatury a médií

Poněvadž hlavní náplní naší práce je analyzovat vybraný pořad o literatuře, který je posluchačům nabízen prostřednictvím internetového rádia, je nezbytné si ještě definovat dva pojmy, které vysvětlují vztah literatury a médií.

1. 5. 1 Remediace

Vztah literatury a internetu je vnímán prostřednictvím konceptu remediace, který vytvořili teoretici Jay David Bolter a Richard Grusin v knize *Remediation, Understanding new media*⁵³ z roku 1999. Podle nich se v tomto případě nejedná o jednosměrný proces, kde se mění pouze nová média, ale naopak, že s nástupem nových médií se zároveň pozmění i ta stará. Tento proces označují jako „*reprezentaci jednoho média v médiu jiném*“.⁵⁴ Stejný názor zastává i Umberto Eco, který uvedl, že „*v dějinách kultury tomu nikdy nebylo tak, že něco prostě zabilo něco jiného. Něco hluboce změnilo něco jiného*“.⁵⁵ Marshall McLuhan prosazoval názor, že „*obsahem každého média je vždy jiné médium. Obsahem písma je řeč, stejně jako obsahem knihtisku je psané slovo a jako je knihtisk obsahem telegrafu*“.⁵⁶ Karel Piorecký uvádí, že toto není první spojení literatury s jiným médiem, připomíná první filmovou projekci (1896), zahájení rozhlasového vysílání (1923) a spuštění pravidelného televizního vysílání (1953). Tím, že každé z těchto médií vstoupilo do uměleckého diskurzu, dokázalo tak více rozšířit komunikační prostor a to tak, že přiblížilo komunikaci ve spisovném jazyce běžnému každodennímu vyjadřování. Piorecký tento proces nazývá demokratizací⁵⁷. Ale nemohou za to jen tato nová média, přece už kdysi knihtisk oslabil výsadní právo církve na psané slovo a zpřístupnil ho širší veřejnosti. Avšak s připojením k internetu se proces demokratizace zradikalizoval. Podle Pioreckého „*internet rozbil hranice mezi tradičními sociálními skupinami a otevřel přístup do prestižního uměleckého diskurzu prakticky každému*“.⁵⁸

Zároveň zásluhou internetu zesílil proces vzniku takzvaných „informačních bublin“. To znamená, že se určitá komunita uzavře ve svém vlastním kontextu, ztratí kritický kontakt s externími názory a navzájem se její příslušníci utvrzují ve svých postojích a tak dále. Této

⁵³ BOLTER, Jay David – GRUSIN, Richard. *Remediation: understanding new media*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1999.

⁵⁴ PIORECKÝ, Karel. *Česká literatura a nová média*. Praha: Academia, 2016. Literární řada, s. 17.

⁵⁵ Tamtéž, s. 17.

⁵⁶ MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Praha: Odeon, 1991, s. 19.

⁵⁷ Tamtéž, s. 18.

⁵⁸ Tamtéž, s. 18-20.

situaci se říká Komnata ozvěn anglicky Echo chamber.⁵⁹ Nositeli jsou většinou sociální sítě typu Facebook. Ovšem i takový server YouTube nebo vyhledávač Google a další vybírají pro své uživatele obsah podle předchozích interakcí. Díky analýze dat dokážou odhadnout, co se dotyčnému líbí a čím ho nejlépe zaujmou a v návaznosti na to mu neukazují příspěvky s odlišnými preferencemi. Přehnaně řečeno rozsekávají tak společnost na několik vzájemně nekomunikujících skupin.⁶⁰ Příkladem mohou být i autorské servery typu Písmák, kde se uživatelé také distancují od literárně kritické reflexe. „V letech 2008–2009 získali provozovatelé a přispěvatelé literárních serverů relativně vysoké sebevědomí a začali zejména poezii publikovanou na literárních serverech prezentovat jako součást soudobé literatury rovnocennou s tiskem vydávanými texty, nebo naopak jako unikátní a novátorský typ literatury.“⁶¹

1. 5. 2 Intermedialita

Nyní se zaměříme na intermedialitu. Pojem jako takový začal být používán od osmdesátých let minulého století, kdy se začínalo hovořit o tehdy druhořadých fenoménech, jakými byly například filmové adaptace nebo triviální literatura. Kniha přestávala být středem zájmů a pozornost se soustřeďovala na jiná média, která dokázala také prezentovat literaturu.⁶² Pokud se tedy mluví o intermedialitě, uvažuje se o vztazích různých médií, které se vzájemně propojily a umožnily tak vznik novému dílu.⁶³ Příkladem takového splynutí médií je souhra textu, obrazu a hudby ve filmu.⁶⁴

Předobrazem může být Gesamtkunstwerk, což je termín z poloviny 19. století označující „propojení všech tehdy známých uměleckých disciplín (tj. hudba, zpěv, tanec, poezie, výtvarné umění a drama) do jednoho monumentálního díla, jakožto ideální umělecké formy.“⁶⁵ Podporovatelem pojmu byl hudební skladatel a představitel romantismu Richard Wagner, „kterému vadilo, že jednotlivé umělecké oblasti se dlouhodobě vzájemně vzdalují

⁵⁹ KASÍK, Pavel. Podívejte se, jak Facebook zkresluje realitu. *Technet.idnes.cz* [online]. 22. 1. 2016 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: https://technet.idnes.cz/facebook-newsfeed-personalizace-vysvetleni-fmp-/sw_internet.aspx?c=A160120_091613_sw_internet_pka.

⁶⁰ MIHULKA, Stanislav. Uživatelé internetu se rádi uzavírají do komnat ozvěny. *OSEL.cz* [online]. 6. 1. 2016 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: www.osel.cz/8628-uzivatele-internetu-se-radi-uzaviraji-do-komnat-ozveny.html.

⁶¹ FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 29.

⁶² SCHNEIDER, Jan. *Intermedialita: Malá vstupní inventura*. In SCHNEIDER, Jan, KRAUSOVÁ, Lenka a kol. *Vybrané kapitoly z intermediality*. Olomouc, 2008, s. 5.

⁶³ FEDROVÁ, Stanislava ed. *Česká literatura v intermedialní perspektivě: IV. kongres světové literárněvědné bohémistiky: Jiná česká literatura (?)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2010, s. 16.

⁶⁴ SCHNEIDER, Jan. *Intermedialita: Malá vstupní inventura*. In SCHNEIDER, Jan, KRAUSOVÁ, Lenka a kol. *Vybrané kapitoly z intermediality*. Olomouc, 2008, s. 11.

⁶⁵ HEŘMANOVÁ, Eva. *Gesamtkunstwerk*. *Arts Lexikon* [online]. 16. 8. 2012 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <http://www.artslexikon.cz/index.php?title=Gesamtkunstwerk>.

a „osamostatňují“, přičemž byl přesvědčen, že hlavní potenciál a síla uměleckého zážitku je spíše v jejich spojení, vzájemné podpoře a komplementaritě“.⁶⁶ Wagner pod tímto termínem označoval slučování scénických umění s produkty výtvarného umění, to znamená, že kupříkladu spojil tanec, hudbu, pantomimu a drama s krásou obrazů, soch a architektury. Ideálu totálního uměleckého díla je nejbližší opera.⁶⁷ Pokud bychom ale viděli idyličnost v tom, že umělecké dílo vnímáme všemi smysly, tak v opeře uplatníme smysly pouze dva, a to zrak a sluch, stejně jako v divadle, televizi, filmu. Za příklad novodobého Gesamtkunstwerku lze považovat 4D kino. Technologie poskytující vizuální, sluchové, čichové a hmatové stimuly, ovšem poněkud ruší kritické schopnosti a činí představivost zbytečnou.⁶⁸

S intermedialitou úzce souvisí výraz intertextualita, který můžeme pojmenovat jako vztah textu k jinému textu. Zpočátku byla intermedialita považována za zajímavý model intertextuality, ale postupem času se začala osamostatňovat a stala se novým „vědeckým paradigmatem“. Odborníci totiž dospěli k závěru, že pojem textu a pojem média nelze připodobňovat. Oba pojmy můžeme chápat hned několika způsoby. Intermedialita se v konečném důsledku týká „fenoménů, které překračují mediální hranice a jsou obsaženy přinejmenším ve dvou médiích, jež jsou konvenčně chápána jako odlišná“ naopak intertextualita nepřekračuje hranice média, ale jen hranice textu.⁶⁹ V naší práci můžeme nahlížet na intermedialitu jako na smíšení literatury, internetu a rádia.

Nejčastějším způsobem interakce literatury s novým médiem bylo využívání internetu k propagačním a marketingovým činnostem. Nulá léta 21. století přinesla výrazný nárůst osobních webů a blogů českých spisovatelů. Spisovatelé se takto mohli poněkud osvobodit od vlivu svých nakladatelů a vydavatelů, začali samostatně komunikovat se svými čtenáři a představovali jim své literární aktivity, jak uznali za vhodné. Především byl, ale také autorům otevřen již zmíněný nový prostor k uveřejňování textů, nekonečný prostor, který tištěná média neumožňovala.⁷⁰

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ RYAN, Marie-Laure. *Narativ jako virtuální realita: imerze a interaktivita v literatuře a elektronických médiích*. Praha: Academia, 2015, s. 77-78.

⁶⁹ Tamtéž, s. 9-10.

⁷⁰ FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 31.

2 Radio Wave

Nyní se dostáváme v našem bádání ke klíčovému Radiu Wave. Na začátek si řekneme něco o samotné instituci Český rozhlas a poté se přesuneme k základní charakteristice a postupnému vývoji námi zkoumané stanice pro mladé posluchače.

2. 1 Český rozhlas

Český rozhlas je veřejnoprávní instituce se sídlem v Praze 2. Je zřízena zákonem č. 484/1991 Sb. O Českém rozhlasu. Počátky vysílání se datují do 18. května 1923, „*tímto datem se Český rozhlas zapsal mezi první rozhlasové společnosti na světě, které začaly pravidelně vysílat pro veřejnost*“.⁷¹ Jako každý začátek byl i tento těžký, první provizorní studio postrádalo jak peníze, tak zkušenosti. Mělo podobu velkého stanu stojícího v Kbelích u Prahy. Následně se místo působení přesunulo do budovy pražské Poštovní nákupny, poté do Orbisu a nakonec do Národního domu na Vinohradech. Po počátečním nadšení z něčeho nového nastoupila realita, vedení ještě tehdejšího Radiojournalu si uvědomilo, že s novým médiem přichází i společenská odpovědnost. Rádio už není pouze technickou vymožeností a atrakcí pro veřejnost, ale významným nástrojem poučení a vzdělávání, který masově ovlivňuje veřejné mínění. Na světlo se dostává první zpravodajský program, jehož základem bylo do hudebního programu zařazovat krátké zpravodajské relace. Tvořily je denní zprávy o počasí a sportu. S dnešní podobou se nedají srovnávat. V mluvené složce programu měly své zastoupení drobné recitace, četba literárních ukázek a vypravování pohádek v podání prvních rozhlasových osobností. Z těchto literárních vstupů vzešel pravidelný pořad Ukázky z nejnovější literatury. V roce 1924 byl vytvořen český název Rozhlas místo původního Radio nebo Radiojournal. Vymyslel ho redaktor Národních listů J. D. Richard, v podstatě rozebral anglický výraz pro vysílání „broadcasting“. Označení Rozhlas si obhájil tím, že rádiová stanice skutečně vše posluchačům „rozhlásí“.⁷²

ČRo je kontrolován veřejností prostřednictvím devítičlenné Rady Českého rozhlasu, z důvodu financování instituce z rozhlasových poplatků. Vysílá celoplošně a to stanice Radiožurnál, Dvojka, Vltava, Plus, Radio Wave, Radio Junior, D-dur a Jazz. Je domovem také pro spoustu regionálních stanic, konkrétně čtrnáct.⁷³ Stanice Dvojka a Vltava nabízejí kromě jiného svým posluchačům i relace, které mají literární charakter. Například pořad

⁷¹ MARŠÍK, Josef. Průkopníci rozhlasového vysílání 1923–1925. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné z: http://media.rozhlas.cz/_binary/01074898.pdf

⁷² Tamtéž.

⁷³ O rozhlasu: Základní informace. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/informace/informace/>

Reflexe: Literatura!, BáSnění, Svět poezie, Psáno kurzívou, Současná povídka, Čtení pro celou rodinu nebo Schůzky s literaturou.⁷⁴ Rozsahem největší jednotka rozhlasu je archiv, „v depozitářích tři patra pod zemí je uloženo na 80 tisíc hodin zvukových záznamů a 25 milionů stran písemných materiálů“.⁷⁵ Prakticky slouží jako klasický archiv či knihovna pro potřeby hudebníků, režisérů, studentů.

ČRo má od roku 2003 svůj vlastní nadační fond pojmenovaný Světluška pomáhající dětem a dospělým s těžkým zrakovým postižením.⁷⁶ Dalšími podobnými projekty jsou: Pomáhejte s námi Nepálu a Den pro Pustevny. ČRo také tradičně organizuje orchestry a soubory, především Symfonický orchestr Českého rozhlasu, Rozhlasový Big Band Gustava Broma, Brněnský rozhlasový orchestr lidových nástrojů, Swingový orchestr Václava Hlaváče, Dětský pěvecký sbor pro děti od 6 do 12 let a Dismanův rozhlasový dětský soubor, který se zaměřuje na rozhlasová natáčení pro děti.⁷⁷

2. 2 Charakteristika Radia Wave

Radio Wave je jednou ze stanic Českého rozhlasu a je šířena digitálně 24 hodin denně. Stanice je určena pro mladé posluchače, „*publicistické pořady, nahrávky a texty na webu Radia Wave reflektují kulturu, společenské dění a životní styl mladých lidí*“.⁷⁸ Pořady stanice mapují prostředí hudby, módy, architektury, cestování, gender tematiky, rodičovství, single života, spirituality, duchovna a v neposlední řadě námi zkoumané prostředí literatury.⁷⁹ Hudební playlist zesiluje ideu rádia pro mladé, najdeme v něm nejnovější hity současného globálního popu, ale i okrajových žánrů. Hip hop, R&B, urban music, elektronický pop, indie rock, punk, experimentální hudba, funk, hardcore a black metal, všechno má svůj prostor. Začínající talenti české i slovenské hudební scény mohou dostat příležitost stát se „slavnými“ nebo aspoň známými prostřednictvím platformy Startér a exportní soutěže Czeching. Stanice se také může pyšnit vysíláním nahrávek z významných zahraničních festivalů i evropských klubových scén. „*Pod značkou Radio Wave Live Session pořádáme několikrát ročně koncerty českých kapel v klubech po celé zemi. Živé koncerty z našeho studia umístěného na uliční úrovni pražské Vinohradské ulice vysíláme několikrát měsíčně. Každou sezónu navíc přichází se svým programem unikátní Radio Wave Stimul Festival, v českých premiérách představující*

⁷⁴ Pořady. *Český Rozhlas* [online]. [cit. 2018-01-3]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/porady>.

⁷⁵ O archivu. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/archiv/oarchivu/>

⁷⁶ Nadační fond: Co děláme. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné z:

<http://www.rozhlas.cz/nadacnifond/codelame/>

⁷⁷ Orchestry a soubory. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné z:

<http://www.rozhlas.cz/umeleckesoubory/portal/>

⁷⁸ O stanici. *Radio Wave* [online]. [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/o-stanici-5675004>.

⁷⁹ Tamtéž.

projekty a kapely, které právě mění hudební svět. V posledních letech jsme přivezli třeba Omara Souleymana, Death Grips nebo Hudsona Mohawka“.⁸⁰ Pravidelně se Radio Wave účastní bezplatného hudebního festivalu United Islands of Prague vlastní scénou, kde představují to nejpozoruhodnější z okruhu mladých českých hudebníků. Radio Wave stage obvykle uvádí moderátoři pořadů Startér a Czeching, tedy i Jonáš Zbořil.⁸¹

Kromě stálých pořadů Radio Wave každoročně uvádí i unikátní projekty a nové tematické cykly. Díky tomu vznikla poměrně intimní série nazvaná Zhasni, věnovaná sexualitě současné mladé generace. Světoví intelektuálové měli možnost rozhovořit se v cyklu Otevřené hlavy a ve spolupráci se slovenským Radiem FM se zrodil projekt Audioport. Uvedení se v roce 2016 také dočkal blok rozhlasových her Radio Ivo, natočený zcela improvizovaně ve studiu Českého rozhlasu. Pro neslyšící publikum byl vymyšlen projekt s názvem Znakové písně, který nabízí formou videoklipů písně známých interpretů ve znakovém jazyce. Stanice přináší i speciální tematické dny a týdny, kde řeší podstatné záležitosti současné společnosti.⁸² „V roce 2017 se v nich věnovali tématu sucha a klimatických změn, stárnutí společnosti, kulturnímu odkazu dekády „nultých let“ nebo současnému televiznímu seriálu.“⁸³

Nyní má stanice 51 různě orientovaných pořadů, magazínů a rubrik, které je možné si dodatečně poslechnout pomocí podcastů⁸⁴ na webu ke stažení nebo streamu. Rádio se také angažuje na sociálních sítích, má svůj Instagram, Twitter a Facebook kde sdílí své texty, videa nebo živé streamy. Toto vše nalezneme i na webových stránkách.⁸⁵

2. 3 Historie Radia Wave

2. 3. 1 Vznik

Od roku 2000 vznikal v Českém rozhlasu pořad Radium, vlastníci jiný hudební repertoár než ostatní a i svou vlastní webovou stránkou. Pořad byl vysílán na Svobodné Evropě/Čro 6 a jeho cílovou skupinou byli mladí lidé. Část pracovníků rozhlasu, mající co dočinění s vytvářením pořadu Radium, chtěla posunout své snažení o další úroveň. Vznikl speciální projekt Radio Wave, který Českému rozhlasu navrhl a posléze i realizoval

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Program. *United Islands of Prague* [online]. [cit. 2017-11-17]. Dostupné z: unitedislands.cz/program/.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Podcast je epizodická série digitálních audio nebo video souborů, které si uživatel může stáhnout a poslouchat.

⁸⁵ O stanici. *Radio Wave* [online]. [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/o-stanici-5675004>.

Ladislav Lindner-Kylar.⁸⁶ Stanice začala vysílat 13. ledna 2006 ve 13 hodin a 13 minut. Šlo o kolektivní dílo s cílem „*obohatit proudové vysílání příspěvků a prostřednictvím nich tak dát vědět posluchačům o novinkách, upozornit posluchače na zajímavé akce, poohlédnout se po neposlouchatelné hudbě, ale také vzdělávat a upozorňovat na problémy, které se všude kolem nás krčí a pro naši zahleděnost a sebestřednost je nevnímáme, být místem v éteru, kde se setkávají nejrůznější komunity, žánry a kde spolu komunikují ti, kteří by se za normálních okolností třeba ani nepotkali*“⁸⁷ a to vše prezentovat přirozeným jazykem bez upravování nespisovností. Šéfredaktor Ladislav Lindner-Kylar spolu s kolegyní dramaturgyní Markétou Peškovou stvořil tým stanice Radia Wave. Do jednotlivých žánrových pořadů byli obsazeni respektované osobnosti a studenti s vlastními užitečnými návrhy. Začátky vysílání byly poněkud nekoordinované, hudba neměla smysluplný koncept, hrálo se to, co zrovna bylo takzvaně cool. Tehdejší hudební dramaturg Tomáš Turek uvedl, že na stanici vládl entuziasmus. V roce 2006 se Radio Wave přemístilo z budovy Českého rozhlasu na Žižkov. Můžeme říci, že stanice tak unikla přísnému dohledu Českého rozhlasu a mohla si zachovat svou autenticitu.⁸⁸

2. 3. 2 Konec v analogu

V říjnu roku 2008 přišla nepříjemnost s názvem Kauza svastika eyes, „*Radio Wave je radou Českého rozhlasu absurdně obviněno z propagace fašismu na základě pochybného překladu textu písně kapely Primal Scream / programový ředitel Českého rozhlasu Richard Medek pobouřil veřejnost, když o posluchačích Radia Wave prohlásil, že ,nejsou budoucností tohoto národa*“.⁸⁹ Následkem sporu byla ztráta analogové frekvence k 31. srpnu 2008. Lidé, kteří chtěli od této chvíle poslouchat Wave, k tomu potřebovali internet, vysoká poslechovost se tak přemístila z rána do dopoledních a odpoledních hodin. Nastaly změny v programu vysílání, aby se přizpůsobily dennímu chodu posluchačů a hlavní prioritou Wavu se stal internet.⁹⁰ Radio vzalo za spojence nová média a vybuodovalo svou existenci na digitálním vysílání. Redaktoři pochopili, že budoucnost je v sociálních médiích. Takže odpověď na otázku jak dostat program k novým mladým posluchačům, zní prostřednictvím mobilů.⁹¹ V současné době můžeme Radio Wave poslouchat na webové stránce wave.cz, v sítích

⁸⁶ Wave moon: Full moon [online]. 2016, 2016(65) [cit. 2017-11-15], s. 10-12.

⁸⁷ Tamtéž, s. 12.

⁸⁸ Tamtéž, s. 10-12.

⁸⁹ Tamtéž, s. 12.

⁹⁰ Tamtéž, s. 12.

⁹¹ Wave moon: Full moon [online]. 2016, 2016(65) [cit. 2017-11-15], s. 13.

DAB/DAB+ a DVB-T, v mobilní aplikaci Android/IOS, prostřednictvím satelitu, v IPTV, v kabelové televizi nebo mezi devatenáctou a dvacátou hodinou na sesterské stanici Vltava.⁹²

V prosinci 2008 vzniklo i občanské sdružení na podporu proti stažení Radia Wave z frekvence. V Praze se uskutečnil koncert s názvem: Chci Wave zpět, který měl velký úspěch.⁹³

2. 3. 3 Kampaň Děláme vlny

V dubnu 2016 Radio Wave dostává nový prostor v bývalé prodejně podlah na rohu Vinohradské třídy a Balbínovy ulice v Praze.⁹⁴ Zvláštní na novém studiu je to, že je prosklené, kolemjdoucí vidí a dokonce i slyší, co se děje uvnitř. Radio si vzalo za své, že když už nemůže být s lidmi prostřednictvím FM, tak může být aspoň mezi lidmi na ulici. Určujícím prvkem interiéru je vlna. S tím souvisí kampaň - Děláme vlny. Grafičtí designéři Olga Benešová a Radek Sidun navrhli vizuál s příznačným efektem vlnění a dali tak Wavu nový zapamatovatelný vzhled. Proudící vlna zasáhla poutače, loga pořadů, tváře moderátorů i slavných osobností spojených s Radiem Wave. Kampaň měla takový úspěch, že vyhrála zlatou cenu v soutěži European Design Awards v Bělehradě.⁹⁵ „*Ke slavnostnímu otevření studia uspořádala stanice v dubnu 2016 velkou Opening Street Party v Balbínově ulici, kterou zcela zaplnilo více než dva tisíce návštěvníků večerních koncertů*“.⁹⁶ Na webových stránkách Radia Wave existuje sekce Kamery, kde lze prostřednictvím tří webkamer sledovat online dění v nahrávacím studiu. Dvě webkamery zabírají moderátory s případnými hosty a ta třetí je příhodně namířena ven do ulice. Diváci tak také mohou vidět, co se děje venku za sklem. Současně je také přenos vysílán na YouTube kanále ČRo Radio Wave.⁹⁷

2. 4 Poslechovost

Poslechovost je statistika určující počet posluchačů rozhlasové stanice za uplynulé období. Přínos takového výzkumu je v distribuci reklamy. Pomocí výsledných dat nabízejí svůj vysílací čas zadavatelům reklam. Výhodou pro inzerenty je také znalost segmentace trhu dané stanice, mohou tak svým reklamním spotem zasáhnout konkrétní cílovou skupinu. Český rozhlas získává výzkumem poslechovosti důležité údaje o plnění veřejné služby a také

⁹² Tamtéž, s. 20-27.

⁹³ Radio Wave. *Chciwavezpet* [online]. [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://chciwavezpet.cz/category/radio-wave/>.

⁹⁴ Tamtéž, s. 13.

⁹⁵ Tamtéž, s. 19-21.

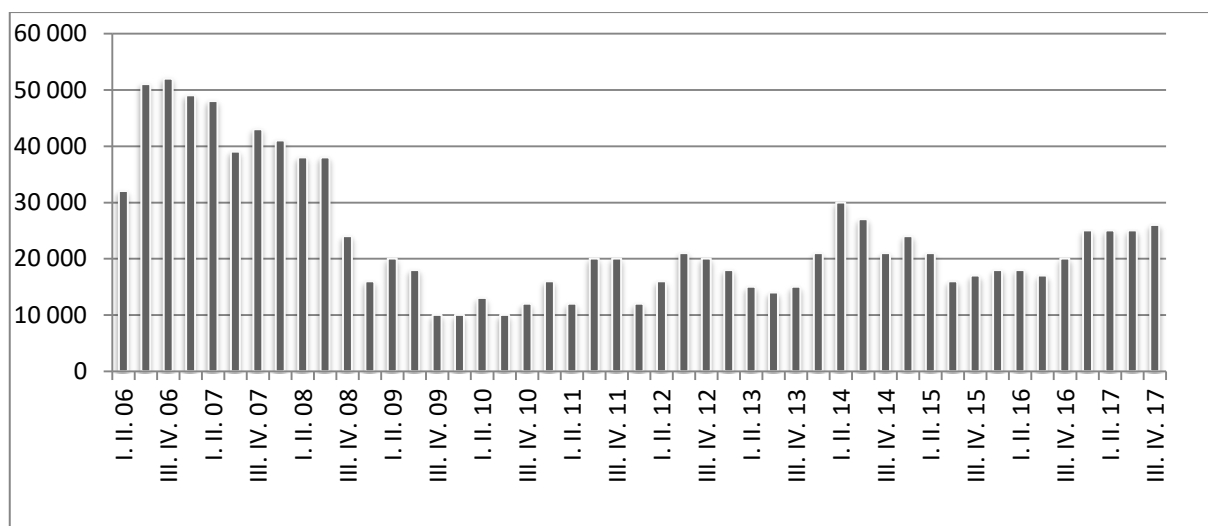
⁹⁶ O stanici. *Radio Wave* [online]. [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/o-stanici-5675004>.

⁹⁷ Kamery. *Radio Wave* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/kamery#/1>.

je oprávněn poskytovat prostor reklamě. Touto obchodní činností se stará Odbor obchodu Českého rozhlasu.⁹⁸ *Výnosy z obchodní činnosti veřejnoprávního Českého rozhlasu slouží k doplňkovému zajišťování finančních prostředků zejména pro jeho marketingové potřeby.*⁹⁹

Poslechovostí rozhlasových stanic se v České republice oficiálně zabývá výzkum RadioProjekt, který zajišťují společnosti STEM/MARK a MEDIAN. Získávání dat probíhá metodou CATI (telefonické dotazování). Výzkum se vede formou telefonických hovorů, kdy jsou náhodně vybírána telefonní čísla uživatelů mobilních telefonů a pevných linek. Ročně je osloveno 30 000 respondentů ve věku 12 až 79 let.¹⁰⁰

Aktuální výsledky zkoumání RadioProjektu se týkají půlročního období od 1. července 2017 do 17. prosince 2017 a týdenní poslech Radia Wave je 26 000. V přiloženém grafu vidíme vývoj poslechovosti Radia Wave od spuštění vysílání po současnost. V počátečním roce 2006 rádio dokázalo překročit hranici 50 000 a dva roky se pohybovalo v obdobných číslech. Výrazný pokles nastal ke konci roku 2008, kdy byla stanici odebrána analogová frekvence a omezil se tak přístup k ní. Od té doby čísla kolísají v rozmezí 10 000 a 20 000 krom prvního a druhého kvartálu 2014, kdy se z neznámých důvodů poslechovost vyšplhala k 30 000. Rovnoměrný zájem posluchačů narůstá až v posledních dvou letech, kdy si drží linii kolem 25 000 a stává se tak stále populárnějším digitálním okruhem veřejnoprávního média, na prvotních 50 000 to ovšem ještě pořád nedosahuje.

Obrázek 1 Týdenní poslechovost ČRo Radia Wave

Zdroj: Vytvořila autorka

⁹⁸ Obchod a reklama. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/reklama/reklama/>.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Radioprojekt. *STEMMARK* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.stemmark.cz/radioprojekt>.

Na webu ČRo se v srpnu roku 2017 dokonce objevil článek s titulkem *Radio Wave převzalo pozici lídra mezi digitálními stanicemi v týdenních datech*. Autor příspěvku, editor webu Digitální rádio, Lukáš Polák vyzdvihuje Radio Wave, které získalo postavení nejpopulárnější digitální stanice Českého rozhlasu, co do týdenních dat. Svými výsledky vystřídal na vedoucí pozici stanici zaměřenou na aktivní obyvatelstvo a řidiče Reginu DAB Praha. V denních výsledcích Radio Wave prozatím disponuje šesti tisíci posluchačů, Regina vede s deseti tisíci.¹⁰¹

¹⁰¹ POLÁK, Lukáš. *Radio Wave převzalo pozici lídra mezi digitálními stanicemi v týdenních datech*. Digitální rádio [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/digital/digital/_zprava/radio-wave-prevzalo-pozici-lidra-mezi-digitalnimi-stanicemi-v-tydennich-datech--1746735.

3 Liberatura¹⁰²

Prioritou této práce je představit prezentování literatury na Radiu Wave a z toho důvodu se detailněji zaměříme na rozbor pravidelné literární relace Liberatura, která referuje o všem novém v české literatuře.

3. 1 Charakteristika pořadu

V roce 2009 byl program Radia Wave rozšířen o slovesný pořad Liberatura, týkající se aktuálního literárního dění. Když se podrobněji zadíváme na samotný název Liberatura, vidíme v něm ukryté slovo LIBRUM, což je latinský výraz pro knihu, ale také LIBERální znamenající něco svobodomyšlného, nezaujatého, otevřeného. Jméno tedy naznačuje, že relace je nezávislá a zabývá se literaturou, knihami a psaním. Koncepce pořadu je ale mnohem širší než by se mohlo na první pohled zdát, nejde jí jen o knihy a jejich autory, ale také o takzvanou neviditelnou práci kolem. Tudiž jsou do pravidelného vysílání zváni spisovatelé, překladatelé, nakladatelé, literární kritici a teoretici, redaktoři literárních časopisů, pořadatelé literárních akcí či majitelé knihkupectví. Liberatura také sleduje autorská čtení, literární ceny, soutěže a veletrhy. Mezi hosty se zařadili i někteří herci, režiséři, výtvarníci a novináři. Každý týden jsou posluchačům předkládána nová zajímavá témata a také knižní tipy. Vysílací čas Liberatury je každou středu v 18:00, jeden díl i s hudebními výplněmi trvá přibližně jednu hodinu. Pořad vytvářejí a moderují Karolína Demelová a Jonáš Zbořil. Úvodní znělka pořadu zní: *Čtete? Všichni čteme. My čteme i za Vás. Co děláte Vy? Osvobodte se. Liberatura, knihy vysvlečené z přebalů, texty vytrhané z vazeb, poslouchajte Liberaturu.*

3. 1. 1 Vznik

Nápad na vytvoření pravidelného literárního pořadu pro Radio Wave vznikl přímo v redakci rádia. Tehdy byl vybrán spisovatel David Zábranský, ten dále oslovil ke spolupráci Karolínu Demelovou, která s ním kdysi vedla rozhovor do studentského časopisu *Litenky*, publikovaný v rámci Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Společně pak vymýšleli celý koncept pořadu. Měli v podstatě zcela volnou ruku. Pevně daná byla jen týdenní periodicita a to, že vysílání mělo trvat, včetně hudby mezi mluvenými bloky, hodinu. Oba věděli, že pořad bude veden formou rozhovorů, a to nejen s autory knih, ale i dalšími lidmi z literárního

¹⁰² V celé kapitole budu vycházet z informací, které poskytli prostřednictvím e-mailové korespondence Karolína Demelová a Jonáš Zbořil a z poslechu epizod pořadu Liberatura. E-mailová korespondence je k dispozici v osobním archivu autorky.

prostředí. A ačkoliv se během doby, kdy se Liberatura vysílá, změnilo leccos, od již zmíněného přestěhování redakce Radia Wave ze žižkovského studia zpět na Vinohrady, přes změnu hodiny vysílání až po složení moderátorů, tenhle obecný rámeček si pořad zachoval dodnes. Stále dělají rozhovory a zvou do vysílání kromě spisovatelů i „méně viditelné“ literární profese - nakladatele, překladatele, editory, pořadatele literárních akcí.

Od 1. dubna 2009 David Zábranský a Karolína Demelová moderovali Liberaturu ve dvou přesně rok. Poté David Zábranský díky získání stipendia odjel do Polska a už se rozhodl nevrátit ani do studia Radia Wave. Karolína Demelová tak moderovala nějakou dobu sama a přitom hledala nového kolegu k moderování a zaujal ji spisovatel Emil Hakl. Tehdy oslovila básníka, hudebníka a studenta Jonáše Zbořila, zda by jim nedělal hosta takzvaného do zdi, aby si natočili pilotní díl. Emil Hakl nemohl z časových důvodů moderovat a spolupráci odmítl. Karolína s kolegy Radia Wave usoudila, že by pozici moderátora nabídla právě Jonášovi, jelikož si velice rozuměli. Následně v listopadu 2011 začal Jonáš Zbořil moderovat Liberaturu.¹⁰³ Ve speciálním díle Liberatury nazvaném Best of Liberatura se nový kolega zmiňuje o jejich moderátorské spolupráci: „*Máme mezi sebou takový mentální most, který nám vždycky usnadní výběr hostů i výběr otázek a všechno možné*“. Karolína Demelová k tomuto výroku dodává: „*Možná nám to naopak stěžuje, protože jak jsme propojení, tak většinou máme takových osmdesát procent otázek stejných navzdory tomu, že je píšeme samostatně*“.¹⁰⁴

3. 2 Osobnosti moderátorů

Osobnost moderátora reprezentuje daný pořad a je jedním z rozhodujících prvků pro posluchače, zda si stanici v příslušný čas naladí. Než se tedy pustíme do samotné analýzy pořadu, seznámíme se blíže s moderátory - Karolínou Demelovou a Jonášem Zbořilem.

3. 2. 1 Karolína Demelová

Karolína Demelová na Radiu Wave vytváří a moderuje literární pořad Liberatura. Jejím moderátorským kolegou je Jonáš Zbořil. Studovala bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, studium nedokončila. Vedle moderování na Radiu Wave byla náplň její práce různorodá, od jazykových korektur po psaní článků. Aktuálně je zaměstnaná jako

¹⁰³ O pořadu Liberatura. *Radio Wave* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/liberatura-5183400/o-poradu>.

¹⁰⁴ Best of Liberatura. *iRadio: Audioarchiv* [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné z: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2873826>.

redaktorka v magazínu Ona Dnes v *MF Dnes*¹⁰⁵. Články z poslední doby se týkaly například herce Vojtěcha Dyka a jeho příprav scénické Mše Leonarda Bernsteina, dvoudílného televizního filmu Marie Terezie nebo herečky žijící na Islandu Terezy Hofové, která je známá jako bylinkářka ze seriálu Já Mattoni. Karolína Demelová čte stále a ráda a to „*v posteli, v kuchyni, ve vaně, v tramvaji... Knížky papírové i elektronické, skvělé, dobré, špatné i bizarní, novinky i klasiku, lesklé časopisy, sobotní noviny, zprávy i plky na netu, etikety potravin, příbalové letáky. Několik knížek už jsem vykoukala ve vaně, pár jsem jich nevrátila, jednu ztratila, občas se neudržím a opravuju hrubky*“.¹⁰⁶ Mezi své nejoblíbenější knihy řadí *Anna Kareninová*¹⁰⁷, *Paní Bovaryová*¹⁰⁸ a *Paní Dallowayová*¹⁰⁹.

3. 2. 2 Jonáš Zbořil

Jonáš Zbořil se narodil 27. května 1988. Vystudoval angličtinu a češtinu na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Kromě pořadu Liberatura moderuje na Radiu Wave pořad Startér, který se zabývá hledáním hudebních talentů a pomáhá kapelám prosadit se. Jonáš Zbořil je především básník a hudebník, hraje ve dvou kapelách Sundays on Clarendon Road a Steakhouse Orchestra. Své básně začínal publikovat na internetu nejčastěji na webu Písmák.cz, pod pseudonymem Pole. Jeho texty se také objevili v literárních časopisech jako je *Divoké víno*¹¹⁰, *Tvar*¹¹¹ a *Psí víno*¹¹². Jedna z jeho básní vyšla v antologii *Nejlepší české básně 2009*¹¹³, kterou vydalo nakladatelství Host. Píše od šestnácti let. Jeho básnická sbírka *Podolí*¹¹⁴, kterou vydal v roce 2013, byla nominována na Cenu Jiřího Ortena a na Literu objev roku Magnesie Litery. Rád chodí na procházky, jezdí za Prahu nejčastěji autobusem, posedává v hospodách a čte. Místo, které ho uchvátilo a které často zmiňuje, je pražská čtvrť Vršovice. Do Vršovic se s rodiči přestěhovali v roce 1997, přes původní nesouhlas objevil v této části Prahy svou inspiraci. Všechna ta divná zákoutí a místa, vlnité plechy, zvláštní parky a dvory mu přišla velice poetická. Jonáš Zbořil píše i drobné prózy, mezi nimi a jeho básnickou tvorbou je ale velký nepoměr. O jeho vztahu k psaní prózy se

¹⁰⁵ *Magazín MF Dnes*. Praha: Mafra, a.s., 2016.

¹⁰⁶ Karolína Demelová. *Radio Wave* [online]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/karolina-demelova-5000388>.

¹⁰⁷ TOLSTOJ, Lev Nikolajevič. *Anna Kareninová*. Praha: Melantrich, 1929.

¹⁰⁸ FLAUBERT, Gustave. *Paní Bovaryová*. Praha: Odeon, 2012.

¹⁰⁹ WOOLF, Virginia. *Paní Dallowayová*. Praha: Odeon, 1975.

¹¹⁰ *Divoké víno* [online]. Praha [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://www.divokevino.cz/9318/index.php>.

¹¹¹ *Tvar: obydleník živé literatury*. Praha: Klub přátel Tvaru.

¹¹² *Psí víno: časopis pro současnou poezii*. Zlín: RENO Zlín.

¹¹³ ŠIKTANC, Karel – PIORECKÝ, Karel, ed. *Nejlepší české básně 2009*. Brno: Host, 2009.

¹¹⁴ ZBOŘIL, Jonáš. *Podolí*. Brno: Host, 2013.

vyjádřil v Liberatuře takto: „*Já si myslím, že v próze na sebe řeknu daleko víc blbostí, než v té poezii, v poezii to občas nikdo naštěstí nepozná*“.¹¹⁵

3. 3 Nejzajímavější momenty pořadu¹¹⁶

Zde si představíme několik momentů, které autoři Liberatury považují za zajímavé a nějakým způsobem nezapomenutelné. Tato podkapitola nám pomůže porozumět, v jakém duchu je prezentována literatura v Liberatuře. Příklady jsou vybrány podle určitých klíčů respektive důležitých faktorů, které se v pořadu objevují, a to cyklus, téma, host, odpověď, kniha, místo. Nejde jen o pouhé představování autorů a jejich knih, ve studiu mnohdy zkoumají i hlubší smysl věci a neberou moderování jen jako zaměstnání.

3. 3. 1 Cyklus Mladí a nadějní

V roce 2013 zahájili cyklus pracovně nazvaný „Mladí a nadějní“. Zajímavost spočívala v tom, že moderátoři hledali mezi nejmladšími a dosud nevydanými básníky. Bylo pro ně politováníhodné představovat v Liberatuře pouze básníky, přicházející s čerstvě vydanou sbírkou. Jelikož mezi námi žije spousta lidí, kteří sbírku teprve chystají, ale už teď mají k poezii a ke své tvorbě co říct. Seriál začal díky Žanetě Lichtenbergové, básnířce, která publikovala své nové texty na serveru Literární.cz, její texty je velmi zaujali a chtěli je představit co možná nejširšímu publiku. Báseň přečtená ve studiu, se dostala do antologie *Nejlepší české básně roku 2013*¹¹⁷. Druhý v pořadí byl Jan Delong, čtyřicetiletý talentovaný pracovník Třinecké knihovny, který se mimo jiné stará o autorská čtení a rád píše básně po lavičkách. Dále Jan Nemček, kterému se po odvysílání rozhovoru ozvalo nakladatelství s nabídkou jeho rukopis převést do sbírky „papírové“. Ostatními pozvanými mladými a nadějnými básníky byli například Alžběta Luňáčková nebo Ondřej Hložek.

3. 3. 2 Velké téma Sebevědomí básníků

Velkým tématem Liberatury, které se ne úplně plánovaně začalo rozvíjet, bylo „Sebevědomí básníků“, moderátoři se snažili porozumět tomu, jak takové literární sebevědomí roste. Někteří tázaní básníci měli problém s označením básník, mluvili o sobě jako o někom, kdo sice píše básně, ale nepokládá se za básníka, neradi se k tomu pojmu hlásili nebo naopak se necítili ještě básníky být. Jiní se tomuto označení sebe sama nebránili.

¹¹⁵ Liberatura. *iRadio: Audioarchiv* [online]. [cit. 2018-01-8]. Dostupné z: <http://prehraovac.rozhlas.cz/audio/2009583>.

¹¹⁶ Best of Liberatura. *iRadio: Audioarchiv* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <http://prehraovac.rozhlas.cz/audio/2873826>.

¹¹⁷ WERNISCH, Ivan - HEINRICOVÁ, Wanda. *Nejlepší české básně roku 2013*. Brno: Host, 2013.

Akteři tohoto tématu si pokládali otázku: Jak se z člověka, který píše básničky, stane básník? Tuto metamorfózu popsal v *Liberatuře básník*, jehož texty jsou pravidelně zahrnovány do ročenek *Nejlepší české básně*, Milan Děžinský jako záležitost definice, konkrétní definice každého člověka, podle ní se buď cítí, nebo necítí být básníkem. Oba moderátoři si myslí, že úroveň české poezie se každým rokem zlepšuje domácí básnictví a je čím dál silnější. Proto je důležité, aby čeští básníci získali novou sebedůvěru jako například jejich polští kolegové. Postupem času s novými a novými hosty došli k závěru, že do studia chodí stále „narovnanější“ a hrdější básníci a tudíž se poezii navrácí sebevědomí. Pracuje se tedy s určitou představou básníka a vytváří se možná nový obraz české poezie.

3. 3. 3 Zahraniční hosté

Mezi nejzajímavější momenty pořadu musíme také zařadit zpovídání zahraniční hosty. Jedním z nich byl německý romanopisec Simon Urban. Dále kanadský bohemista Paul Wilson, který se věnuje nejen odkazu Václava Havla, ale také české literatuře jako takové, ve studiu mluvil o fenoménu severské krimi. Do Liberatury také zavítal islandský romanopisec Einar Már Guðmundsson a vysvětlil českému publiku, jak je to s angloamerickou hegemonií literární a kulturní. Dalším zajímavým hostem byl dánský spisovatel Jonas T. Bengtsson. Představil svou knihu s názvem *Pohádka*¹¹⁸, která ač je ze Skandinávie, nemá nic společného s detektivkou, jde proti proudu skandinávské krimi, jak ji hodnotí již zmíněný Paul Wilson.

3. 3. 4 Zajímavé odpovědi

Moderátoři občas pokládají stále stejné nebo podobné otázky a dostávají na ně zajímavé a pořád nové odpovědi. Častými otázkami k próze jsou kde, kdy a jak kniha vznikla? Autor knihy *Nuselskej punk*¹¹⁹, který si neřekne jinak než Green Scum, odpověděl takto: „Tady tahle věc je napsaná komplet v hospodě, vždycky když jsem přišel z práce, tak jsem si tam sedl ke stolu číslo třináct, ... prostě jsem si sedl a napsal jsem to, to je strašně jednoduchý“. Tato kniha je paradoxně jedna z mála, na které se moderátoři nemohli shodnout, co se týče kvality. Jonáš Zbořil při vzpomínce na ni zažívá zvláštní rozkol, na jedné straně mu přijde velmi banální a na druhé straně nemůže neodolat té úžasné atmosféře nuselských nonstopů a pochybných hospod, baví ho hospodská estetika a prostor pražských Nuslí. Karolína Demelová nemá vztah k Nuslím a k hospodám čtvrté kategorie, ale hlavně nedokáže od sebe odtrhnout dojmy ze samotné četby a dojmy z rozhovoru s autorem, který byl velmi

¹¹⁸ BENGTTSSON, Jonas T. *Pohádka*. Praha: Odeon, 2013.

¹¹⁹ SCUM, Green. *Nuselskej punk*. Praha: Paseka, 2015.

silný. A to je možná důsledek toho, že z toho nakonec kniha vychází pozitivněji, než jsou její kvality „ve skutečnosti“.

Úplně někde jinde napsala svou stěžejní povídku Dora Čechová. Povídka z její první vydané knihy *Nechtěl jsem být Leninem*¹²⁰, na otázku kde se zrodila první povídka, odpověděla takto: „Já jsem do medailonku uvedla, že jsem se narodila ve vlaku proto, protože jsem ve vlaku napsala první povídku z knížky *Nechtěl jsem být Leninem* a byla to vlastně moje první povídka v životě, která byla z mého pohledu k publikování a já jsem vlastně do té doby strašně toužila psát a nikdy jsem nenapsala nic, co by mělo tu hodnotu, kterou jsem od sebe očekávala. A když už jsem naprosto rezignovala na to, že ať kdykoliv cokoliv napíšu, tak jsem jela ve vlaku z Moskvy do Prahy a napsala jsem vlastně první povídku a to byl ten rychlík E 209 Vltava“.

3. 3. 5 Nejdiskutovanější kniha

Nejvíce diskutovaným dílem mezi moderátory Liberatury se stal šestsetistránkový titul *Martin Juhás čili Československo*¹²¹ od Davida Zábranského. Tato kniha, kterou Jonáš Zbořil v konečném důsledku nedočel, dokázala zaujmout a zakořenit se v paměti obou. Její kontroverznost a množství imaginace zapříčinilo, že si nad ní vyměnili velký počet e-mailů a zpráv. Oba při její četbě přetékali emocemi a snažili se najít klíč, jak dílu porozumět. Necharakterizují ji jako nejhorší, naopak ji řadí k těm lepším a mají potřebu se k ní vracet i přes přítomné rozpačité reakce.

3. 3. 6 Nejimprovizovanější rozhovor

Hostem, který moderátorku Karolínu Demelovou takzvaně „vykolejil“, byl Miloš Urban. Jejich rozhovor byl domluvený na téma jeho románu *Urbo kune*¹²², rozhovor proběhl, ale ne jenom s ním. Dole na vrátnici Českého rozhlasu s Milošem Urbanem čekal architekt Petr Hájek, který je zásadním způsobem zaangażován do projektu *Urbo kune*, v jehož rámci právě kniha Miloše Urbana vznikla. Moderátorka si neodváděla do studia jednoho hosta, ale dva. Naprosto na něj nebyla připravená a otázky vymýšlela, jak se říká, za pochodu.

3. 3. 7 Nejneobvyklejší místo

V několika speciálních dílech se vysílání pořadu *Liberatura* uskutečnilo jinde než v jejich studiu na Vinohradské třídě. Za nejparadoxnější se dá považovat vysílání, kdy se

¹²⁰ ČECHOVA, Dora. *Nechtěl jsem být Leninem*. Praha: Labyrint, 2012.

¹²¹ ZÁBRANSKÝ, David. *Martin Juhás, čili, Československo: román*. Bratislava: Premedia, 2015.

¹²² URBAN, Miloš. *Urbo Kune: paralelní román*. Praha: Argo, 2015.

z malého studia přemístili ještě do menšího prostoru a tím místem byla útulná kostymérna divadelníka, hudebníka a básníka Jiřího Suchého v divadle Semafor. Byla to nejmenší plocha, z které vysílali. Čtyři lidé se mačkali na pár metrech čtverečních, ale rozhovoru to vůbec neuškodilo, naopak. Tématem rozhovoru byla historie divadla Semafor, jeho atmosféra a také současná kulturní scéna.

3. 4 Struktura pořadu

3. 4. 1 Představení hostů

Po úvodní znělce: *Čtete? Všichni čteme. My čteme i za Vás. Co děláte Vy? Osvobodte se. Liberatura, knihy vysvlečené z přebalů, texty vytrhané z vazeb, poslouchejte Liberaturu,* vždy zazní uvítání z úst jednoho nebo druhého moderátora a také seznámení s programem aktuálního vysílání. Představování tématu a hostů je řečeno velmi poutavě a dokáže nalákat posluchače, což je pro začátek nadmíru důležité. Abychom potvrdili tvrzení o poutavosti, uvedeme si několik příkladů:

Hezké odpoledne na radiu Wave začíná pořad Liberatura s Karolínou Demelovou a Jonášem Zbořilem. Dnes si uděláme výlet do jižních Čech, nečekejte, ale selský baroko a rybníky, sledovat budeme totiž prodlužující se stíny chladících věží Temelína, které na přelomu osmdesátých a devadesátých let dopadly na několik vesnic a jejich obyvatelům převrátily život naruby. Hostem Liberatury je Jiří Hájiček, který nám představí svůj nový román Rybí krev.

V prvním případě je dán velký prostor knize, což je pochopitelné u relace zabývající se primárně literaturou. Nejprve navozují atmosféru jihočeského venkova, která je pro Jiřího Hájička charakteristická, a poté nenuceně nastiňují obsah románu. Autor je představen pouze jménem. Vzhledem k tomu, že v tomto případě jde o proslulého autora, který se v pořadu již několikrát objevil, není ho třeba více představovat.

Vážení posluchači je tady Liberatura na Radiu Wave s Karolínou Demelovou a Jonášem Zbořilem. V nakladatelství Host před několika dny vyšla sbírka Darmata, svým záluďným názvem jakoby záměrně provokovala. Rozumíme si ještě? Neztratili jsme svůj jazyk, své blízké zatímco nám do pošty přicházejí počítačem přeložené spamy od neznámých lásek? O tom nám poví náš dnešní host ostravský básník a literární historik Petr Hruška.

V druhé situaci je téměř podobný vzorec. Předně předkládají posluchačům základní informace o nové knize a vpuští do éteru hlavní otázky spojené s obsahem sbírky a celého tématu. Až nakonec představují povolání a jméno hosta.

Samozřejmě také najdeme epizody, které nejsou uvedeny natolik „půvabně“. Projevuje se to zvláště u dílů, kde jsou tématem rozhovoru různá nakladatelství a knihkupectví, literární časopisy, veletrhy, soutěže nebo literární ceny, například Magnesia Litera:

Hezké odpoledne na radiu Wave začíná pořad Liberatura dnes jen s Jonášem Zbořilem. Liberatura, která se samozřejmě bude věnovat Magnesiím Litera, které se předávaly včera na Nové scéně, no a semnou tu jsou dva hosté, erudovaní, kteří nám poví něco o tom, proč některá knížka cenu dostala, proč některá knížka cenu nedostala, možná jim přitom budou trochu vrzat židle, to je naprosto v pořádku. Jsou tady semnou dva Ondřejové. Ondřej Nezbeda za porotu prózy a Ondřej Lipár, básník, lev salónů a člověk, který to všechno učetl z kategorie poezie, takže pro nás bude hodnotit poezii.

V této epizodě jsou hlavním bodem tématu udělené ceny Magnesia Litera. Jonáš Zbořil uvádí hosty jako hodnotící porotce a odborníky v oblasti prózy a poezie. K tomu připojuje osobnější představení pouze Ondřeje Lipára.

3. 4. 2 Rozhovor

Jelikož moderátora v rozhlase zpravidla nevidíme, nároky na jeho mluvený projev a výslovnost jsou logicky o to větší. Co se týče formy jazyka, jakou se vyjadřují moderátoři Liberatury, převažuje spisovný projev. Dost často se ale objevují hovorové výrazy, což v konečném důsledku vůbec nepřekáží a naopak působí přátelštěji. Oba mají navíc dobré hlasové dispozice a příjemnou barvu hlasu. Tyto přednosti zapřičiňují, že projev působí pozitivně, upřímně, inteligentně a zajímavě. Myslím, že se všeobecně shodneme na tom, že každý moderátor má jednoznačný úkol, a tím je strukturovat rozhovor. Samozřejmě také informuje, komentuje, komunikuje s posluchači a tak dále. Primárně ale moderátor konverzaci zahájí, ukončí a řídí její průběh, aby zůstala v rámci avizovaného tématu a smysluplně využila časové omezení. Rozhovory v pořadu Liberatura začínají lákavým představením, jak jsme si již ukázali. Následně je osloven host či hosté a přechází se k hlavnímu tématu. Všechny rozhovory dobře plynou, jsou přirozené a důvěryhodné, je z nich cítit otevřenost a zájem o dané téma. Hlavní pozornost a atraktivita je profesionálně přenechána dotazovanému. Otázky jsou formulovány do určité míry tak, jako by se ptali sami posluchači a poskytují množství odpovědí. Respondent není nijak svázán, neomezují ho, může odpovědět podle

svého. Moderátoři naslouchají, mluví, reagují na odpovědi a určují směr, kudy se bude interview dále ubírat. V pokládání otázek se střídají. Ptají se na návštěvníkovy názory, postoje, představy a myšlenky. Rovněž jsou osobní, do vysílání mnohdy vnášejí historky z každodenního života. Pokud se v nejbližší době odehrává v literárním životě něco významného, informují o tom. Všimají si také novinek a zajímavostí. O průběhu rozhovoru rozhoduje také fakt, jestli má host s moderátory bližší vztah či ne. Některé díly jsou proto „energičtější“ než jiné. Během vysílání moderátoři několikrát, nejčastěji po písničce, informují znovu o názvu rádia, pořadu a předmětu diskuze pro možné nově přicházející publikum. Novinkou z posledních let je přímé nabádání posluchačů k psaní příspěvků o daném tématu na facebookovou stránku Liberatury. Též své příznivce vyzývají, aby neváhali a zavolali na telefonní číslo 221 552 333, pokud si chtějí popovídat.

3. 4. 3 Zakončení

Do roku 2011 měli na konci rozhovoru své pravidelné místo literární tipy. Přinášeli je jak moderátoři, tak hosté. V závěru pořadu je posluchačům stručně shrnuto probrané téma případně vysvětleno nesrozumitelné, pokud se probíral složitější obsah. Často je v této chvíli host dotázán, zda nechce pronést pár slov na závěr či posluchače pozvat na nějakou literární akci. Následuje poděkování za příchod a rozloučení s hosty a posluchači.

3. 5 Forma moderace

Celý pořad je složen z několika moderovaných vstupů. Jejich obvyklý počet je pět a délka jednoho se pohybuje okolo sedmi až osmi minut. Jednotlivé vstupy jsou prokládané hudbou. Před hudebními pauzami se střídají několikasekundové slogany neboli jingly, které upozorňují na dané vysílání: *Liberatura, svobodný projev po textové rovině; Liberatura, reformace psaného slova na Radiu Wave; Liberatura, ke slovu a Děláme vlny, Radio Wave*. Přibližně do poloviny roku 2010 se pod moderované vstupy používala podkladová hudba, takzvaný podkres. Úspěšně působila dojmem plynulého toku a navozovala pocit klidu. V zásadě nijak významně nerušila mluvené slovo, snad jen v začátcích hrála příliš nahlas, ale přesto z pořadu zmizela.

Tempo, jakým moderátoři mluví, a vytvářená nálada pořadu zapadá do celkového formátu rádia a koresponduje s okolními programovými prvky, zejména s hudbou. Hudební program Radia Wave nabízí alternativu k obvyklé nabídce ostatních stanic a jeho složení záleží čistě na vkusu lidí, kteří jsou povoláni k tomu hudbu vybírat. Hudební nabídka se dělí na denní, která by se dala charakterizovat jako popovější, a na večerní/noční, ta je

alternativnější. Hlavní hudební proud nazvaný On Air, běží každý den od 7 do 17 hodin, a je přerušovaný krátkými zprávami a redakčními příspěvky. Převažujícími hudebními žánry vyskytující se na Radiu Wave jsou Indie rock, Indie pop a Electronica, většinou zahraničních interpretů.

Jelikož nejde postihnout všechny skladby, které se v přestávkách pořadu Liberatura objevily, z důvodu toho, že pokud posloucháme vysílání ze záznamu a ne živě, neslyšíme hudbu. Pro názornost byla vybrána epizoda o slovenské próze z edice Česi, čítajte ze dne 7. února 2018, kde hudba, alespoň z autorčina pohledu, podtrhla formát rádia a vytvořila atmosféru pořadu. Na úvod zahrála melancholická Lana del Rey – Love, řadící se k žánru Indie pop. Poté následovala česká skupina, hrající elektronickou hudbu, Neřvi mi do ucha se Songem 30. Dále rocková kapela Saltwater Sun s písní Making Eyes, americké Indie rock duo Wye Oak s hudebním kouskem Spiral, anglická zpěvačka alternativního rocku PJ Harvey se songem Down By The Water, skladba Human Behaviour od islandské popové zpěvačky Björk a new yorská experimentální rocková skupina Bear In Heaven s písní Wholehearted Mess. Všechny tyto konkrétní interpreti mají dvě společné vlastnosti, za prvé že vytvářejí krásný hypnotický tok, žádné divoké a drásající rytmy zkrátka pohodový klidný poslech plný melodie a emocí. A za druhé se všichni řadí k žánrům - Indie rock, Indie folk, Indie pop, Alternativní rock, Experimentální hudba, Electronická hudba a Ambientní hudba.

Někdy se dokonce podaří pomocí písňe vystihnout atmosféru tématu. Takovým případem je díl s básničkou Kateřinou Kováčovou, která přišla do Liberatury představit svou sbírku *Sem cejtla les*¹²³. Rozhovor o tajupném lese doplnila londýnská skupina Simian mobile disco písní Sleep Deprivation, která svou silnou energií vyvolala dojem studeného tajemna a připomněla ten úžasný pocit, kdy se zaposloucháme do rozmanitých zvuků lesa.

Je zjevné, že na Radiu Wave najdeme rozmanitou hudbu a co je hlavní, hudbu, jakou jiná stanice v České republice posluchačům nenabízí. Představená hudba není v žádném případě mainstreamová, stejně jako pořad Liberatura.

3. 6 Způsob moderace

Podobu pořadu částečně odráží fakt, že se vysílá právě na Radiu Wave. V rámci Českého rozhlasu si moderátoři mohou dovolit mnohem uvolněnější projev a neformálnější atmosféru, než je zvykem na ostatních stanicích. Tento postoj potvrzuje člen Rady Českého rozhlasu Štěpán Kotrba: „*Moderátoři by měli odpovídat profilu stanice. Dynamické kultovní*

¹²³ KOVÁČOVÁ, Kateřina. *Sem cejtla les*. Opava: Perplex, 2015.

*osobnosti, které navíc umí dobře mluvit (dobrý a zajímavý hlasový projev je podmínkou) a hlavně, na rozdíl od mnoha moderátorů soukromých stanic, ví, o čem mluví a žijí tím, čím jejich posluchači, vyrůstají z jejich řad. Drobné vady lze podle našeho názoru odpustit, pokud ovšem nebudou na úkor srozumitelnosti a nebudou kazit image“.*¹²⁴ A vzhledem k tomu, že je Liberatura pořad ryze autorský, dramaturgie je zcela na moderátorech, stopu v její podobě pochopitelně zanechávají i oni sami. Do jisté míry se snaží respektovat „uvolněnou“ mluvu mladších generací, ale není to v podbízivé, přehnané rovině a vzhledem k obsahu jde pořád o kultivaci publika. Moderátoři přistupují ke každému hostu jako k sobě rovnému. Jejich vstřícné chování nejednou způsobilo, že se host rozpovídal o věcech, které by v jiné atmosféře nechtěl probírat. Způsob moderace vystihují slova uvolněný, neformální a odlehčený.

Jak už jsme dříve zmínili, v projevu převládá spisovnost, ovšem hovorové výrazy jsou spíše normou než výjimkou. Kdybychom nutně hledali časté příčiny neformálního projevu moderátorů, museli bychom zmínit zvláště mluvu mužského moderátora. Jonáš Zbořil je více spontánní, tudíž často mluví o svých čtenářských zážitcích nad danou knihou a čerpá ze svých zkušeností autora. Mnohdy improvizuje přímo ve studiu a pokládá otázky na základě pozorného naslouchání respondentům. Jeho styl mluvy se příliš neodlišuje od běžné každodenní komunikace. Při vyjadřování používá obecné výrazy typu „že jo“, „nebo co“ a také nespisovného zájmena „ňáký“. Nesprávně skloňuje spisovné tvary koncovek slov končících například na (i) a přeměňuje je na (u), (ý) nahrazuje (ej): „*zdá se mi, že maj až politickej podtext...*“ či zkracuje některá slova se samohláskou (í), na (i): „*Já vim je to těžká otázka...*“. Relativně často používá hezitační zvuky „eee“, hezitační slova „vlastně“, „prostě“ či „jakoby“ a opakování slov. Umožňují mu vytvářet pauzy pro hledání vhodných slov, což je spojené s již řečenou improvizací.

Karolína Demelová bývá za tu „přísnější“, do studia chodí se štosem papírů s podklady k danému dílu. Hlídá faktické věci, odškrtává položené otázky a sleduje čas zbývající do konce bloku. Nejčastěji kombinuje jasné, přímé a stručné otevřené otázky. Mluví především spisovně, což odpovídá tomu, že má předem připravené a napsané eventuální dotazy. Samozřejmě je možné u ní zaznamenat nějaký výše uvedený prohrěšek, zvláště když například reaguje na odpověď hosta, ale v celku je její projev na vysoké úrovni.

Její připravenost a jeho spontánnost se dá považovat za funkční dynamiku mezi nimi. Dvojice je navíc za dobu spolupráce dostatečně sešlá a doplňuje se. Důležité pro ně je dojít

¹²⁴ KOTRBA, Š. Radio Wave na vlně 100.7 FM. Příloha k usnesení Rady Českého rozhlasu ze dne 28. 2. 2007. *Britské listy* [online]. [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <https://legacy.blisty.cz/art/33127.html>.

k něčemu nadčasovému, obecnému, k něčemu přesahujícímu rámec jedné knihy nebo jednoho hosta. Ne vždy to jde, ale vždy se o to snaží. Jonáš Zbořil se o této jejich snaze vyjadřuje slovy: „*Nejradši mám ve studiu lidi, kterým člověk může položit nejjednodušší otázku a ví, že ho jeho host donutí přemýšlet, že ho inspiruje. Jeden z mých nejoblíbenějších děl z poslední doby je ten s básníkem Petrem Hruškou. Zeptáte se ho: ‚o čem teď píšete?‘ a on začne mluvit o tom, jak ho strašně fascinují vlajky.*“¹²⁵

3. 7 Výběr hostů/témat

Od samého začátku vzniku Liberatury bylo bez výhrad dané, že hosty a témata budou vybírat pouze sami moderátoři, což se za celou dobu jejího vysílání nezměnilo. Tato skutečnost má samozřejmě své velké plusy, ale i minusy. Například tvůrci nejsou nikdy nuceni vést rozhovor o něčem, co je samotné nezajímá nebo nebaví. Výběr hostů a témat záleží jen na jejich literárním vkusu a na tom, co jim osobně přijde zajímavé. Samozřejmě se občas vydají i mimo svou „komfortní“ zónu a zařadí do programu titul, po kterém by třeba sami jako čtenáři nesáhli, ale objektivně vidí jeho kvality a z určitého důvodu ho chtějí do vysílání zařadit. Dramaturgie pořadu je z podstaty věci zúžená vlastními preferencemi obou moderátorů. Dá se tedy říct, že nedělají pořad o všem a pro všechny, ale takový, který by rádi poslouchali i oni sami. Karolína Demelová se o plánování programu pořadu vyjádřila jako o dost neuchopitelném a živoucím procesu: „*ráda bych sice napsala, že jsme disciplinovaní a máme měsíc předem jasno, co a kdy budeme vysílat, ale většinou to tak není. Na jedné straně je to - upřímně řečeno - naše neschopnost a nechut' plánovat příliš dopředu, na druhé do toho vstupují praktické záležitosti jako časové možnosti našich hostů, aktuální dění na literární scéně atd.*“¹²⁶

Tvůrci pořadu obecně průběžně sledují nově vydávané knihy, ediční plány některých nakladatelství, kde si především hlídají plánovaná vydání „velkých“ titulů. Také se inspirují čtenářským výběrem jejich přátel a známých. Dostávají tipy od nakladatelů nebo dalších lidí z branže. Jednou za čas zařazují i tematické díly, které jsou „nadčasové“. Například o hudebních textech, práci literárních redaktorů nebo zajímavých knižních edicích. Po většinu času se snaží dělat rozhovory především o knihách, které vyšly relativně nedávno, ovšem nestává se to nutnou podmínkou. Je možné, že se k nějakému titulu vrátí třeba i půl roku po jeho vydání pokud si myslí, že by byla chyba ho nezveřejnit. Klíč k výběru témat je tudíž prokazatelně jednoduchý: hledají témata, která je samotné zajímají. Jonáš Zbořil uvádí jako

¹²⁵ E-mailová korespondence mezi autorkou a moderátory pořadu Liberatura.

¹²⁶ Tamtéž.

typické případy výběru témat následující: „vždycky mě zajímalo, jak veřejnost vnímá rozdíly mezi česky a anglicky psanými hudebními texty, tak jsme o tom udělali díl. Chtěl jsem vědět, jak důležitá může být literatura pro lidi s duševní poruchou, tak se o tom natočil rozhovor. V současnosti mě tato obecná témata zajímají více než konkrétní knížky.“¹²⁷

Mezi stálíci neboli časté návštěvníky Liberatury určitě zařadíme spisovatele Emila Hakla, Jiřího Hájčka a Miloše Urbana, básníky a překladatele Ondřeje Buddeuse a Petra Borkovce a spisovatelku Radku Denemarkovou. Všichni byli hosty více než třikrát, Emil Hakl a Miloš Urban dokonce šestkrát.

3. 7. 1 Témata

Karolína Demelová a Jonáš Zbořil se ve svém pořadu zabývají literaturou. Jak jsme již uvedli, najdeme zde epizody věnované knihám a psaní, ale také té neviditelné práci kolem či více obecným tématům. Abychom nemluvili jen tak obecně, nastíníme si rozsah pořadu několika příklady. Liberatura si onehdy pozvala zástupce dvou blogů, toho času nominované na cenu Magnesie Litery, Pavla Šplíchala a Jakuba Ryšku za svérázný *Prigl* a Marii Doležalovou za její herecký deníček *Kafe a cigárko*. Jindy moderátoři polemizovali nad otázkou, co má vliv na úspěch knihy a přesvědčení číst. Na toto téma promluvila knižní influencerka Lucie Zelinková s příklonem k moci sociálních sítí a editor a publicista Štefan Švec, zastávající názor, že vztah ke knihám je budován uprostřed rodiny. Velmi zajímavý byl i rozhovor s herci Lukášem Hejlíkem a Lenkou Janíkovou o cyklu scénických čtení LiStOVáNí. V projektu je každý měsíc obecnstvu odehráno zhruba hodinové vystoupení, v němž příslušní herci představí celou knihu, oblečení v kostýmech za zvuku hudby a s regulérními rekvizitami. V podstatě je to divadelní představení s knihou v ruce. Na konci minulého roku vznikla epizoda o edici AAA, angloamerických autorů nakladatelství Argo. Do studia přišel popovídat její šéf a překladatel Petr Onufer. V edici vychází mimo jiné díla Jacka Kerouaca, Cormaca McCarthyho, Don DeLillo nebo Thomase Pynchona. Liberatura se také věnovala fenoménu tvůrčího psaní, ve studiu se objevil velmi zkušený učitel a jeden z průkopníků tvůrčího psaní René Nekuda. Posluchačům poradil v první řadě hodně číst. Smyslem tvůrčího psaní je rozvoj, schopnost psát se dá rozvíjet určitou metodikou, didaktikou. Dají se podchytit nějaké principy, které jsou v průřezu dějin literatury pořád platné nebo minimálně fungují. Přírozeně si ale nemůžeme myslet, že když si někdo koupí kurs tvůrčího psaní, bude z něj hotový spisovatel. Jejich pozornost se obrátila i na české

¹²⁷ E-mailová korespondence mezi autorkou a moderátory pořadu Liberatura.

písňové texty, hostem byl Pavel Turek z časopisu *Respekt* a Džian Banan z kapely Dalekko. K odvysílání této epizody moderátory inspiroval článek o českých textech, vydaný v magazínu *AlterEcho*¹²⁸ serveru muzikus.cz, nazvaný Kulhající národní obrození. Zabývali se též událostmi prvního polistopadového Sjezdu spisovatelů pořádaného Asociací spisovatelů, za kterou měli ve studiu spisovatele a předsedu zmíněného spolku Jana Němce a básníka Ondřeje Lipára. Takto bychom mohli pokračovat dalších čtyři sta epizod, což není možné vzhledem k omezenému rozsahu práce. V Liberatuře je jednoznačně největší prostor propůjčen tomu nejočividnějšímu, a to samotným knihám.

3. 7. 2 Analýza knih

Na tomto místě si ukážeme, zda se moderátoři při zkoumání jednotlivých knih zabývají pouze dějem nebo jestli je zajímá i proces vyprávění. Aktem vyprávění neboli narativem se zabývá aktivní odnož literární teorie - naratologie. Podle Seymoura Chatmana, jednoho z nejvýznamnějších osobností americké naratologie, má každé vyprávění dvě složky a těmi jsou příběh (obsah) a diskurz. Řetězec událostí, postavy a prostředí tvoří obsah. Diskurz představuje prostředky použité ke ztvárnění příběhu.¹²⁹ „Jednoduše řečeno, příběh je to, co je v narativu zobrazeno, a diskurz je způsob, jakým je to zobrazeno.“¹³⁰

Jelikož se tvůrci Liberatury snaží všechny texty, o kterých se vede rozhovor, číst, přichází do studia s již vlastním čtenářským zážitkem. Jsou informovaní, znají děj, pásmo vypravěče a postavy. Kniha v nich vyvolala individuální pocity a díky tomu dovedou autorovi pokládat smysluplné internější otázky. Vzhledem k tomu, že někteří posluchači nemuseli danou knihu prozatím číst a od pořadu si slibují nový literární tip, tak by nebylo dobrou volbou prozrazovat ve vysílání celou zápletku příběhu. Posluchačem také může být člověk, který je členem literární obce (viz kapitola modelový čtenář) a informace o obsahu knihy by ho nemusely uspokojit. Proto moderátoři využívají možnosti nepokládat prvoplánové dotazy a soustředí pozornost na literárnost, „jak je dílo napsáno“ a děj knihy je pouze stručně představen.

Opakovaným dotazem je prvotní inspirace vzniku textu, pokud je podnětem k tvoření například místo, zajímá je, kdy do nápadu přišla ústřední postava a podobně. Probírají hlavní a vedlejší postavy, autorovi představují svou charakteristiku a ptají se, zda má na hrdiny

¹²⁸ *AlterEcho*. Praha: Muzikus, s. r. o.

¹²⁹ CHATMAN, Seymour Benjamin. *Příběh a diskurs: narativní struktura v literatuře a filmu*. Brno: Host, 2008, s. 16-18.

¹³⁰ Tamtéž, s. 18.

stejný názor. Jaké postavy jsou podle literáta v centru pozornosti a k dotazu připojují své smýšlení o nich. Jestli jsou hrdinové pouhými figurkami ve fikčním světě či ne. Zabývají se výkladem díla, hledají obecné kategorie, různé významy a smysly. Otázky spadají také do oblasti vlastností díla ať už obecných či proměnlivých. Pokud vypravěč vypravuje příběh z perspektivy jiné osoby, ptají se proč zrovna z pohledu této postavy. Zaměřují se na to, jak autor viděl věci v době psaní a jak je vidí teď s časovým odstupem. Jestli vyprávění sleduje konkrétní události či ne. Často mluví s autory o fabulaci, do jaké míry či jestli vůbec čerpají ze svého nitra nebo jde jen o čistě smyšlený svět. V některých případech zkoumají žánr textu, alespoň přibližný jelikož ne vždy jde úplně rozlišit. Také hledají v obsahu nějaký vývoj, rádi bilancují mezi více knihami, pokud autor nepřišel do studia se svojí prvotinou. Objevují se také diskuze o vyprávěcích postupech a rolích vypravěče či lyrického subjektu, takovéto otázky podává zvláště Jonáš Zbořil. Když autor píše například o maloměstu, tak se nabízejí otázky o osobních zkušenostech s maloměstem. Probírají různé literární techniky a metody jak psát. Hovor se také dostává k místu vzniku díla, kde ho autor napsal, jestli v přírodě, v hospodě nebo doma sám za hlubokého ticha či při poslechu hudby.

Rozhovory o literárních dílech jsou převážně založené na provázanosti textu s osobním životem autora. Ukazují jeho osobnost. Důvodem je mimo jiné také to, že čtenář má zájem o spisovatele. Jaký je to člověk? Co ho vedlo k napsání daného textu? A zažil třeba on sám podobnou situaci jaká je vylíčena v knize? Je to autobiografie? To jsou obvyklé otázky, na které Liberatura mimo jiné dokáže odpovědět. Tedy vlastně standardně „mediální“ přístup, kdy je něco prezentováno prostřednictvím známé osobnosti. Sice nejde úplně o celebrity, ale vychází se z podobného principu. Každý čtenář má o určitém literárním díle vlastní předporozumění, buď správné, nebo chybné, což není podstatné. Podstatné je, že pokud chce perfektně pochopit knihu, má potřebu znát i život a osud jejího tvůrce. To ze spisovatele dělá člověka výjimečného, zajímavého, disponujícího něčím, co běžný člověk nemá a tak dále. Toto zjištění rozhodně nemá vést k předpokladu, že můžeme Liberaturu škatulkovat do sfér triviálního showbyznysu. Schopnosti pořadu jsou daleko širší.

3. 7. 3 Próza versus poezie

Většinu roku moderátoři mapují zejména česky psanou literaturu, zahraniční díla objevují alespoň skrze zajímavé nakladatelské edice. Pokud jde o poměr mezi českou prózou a poezií analyzovanou v období 2009 až únor 2018, vede próza 115:84 epizodám. Tato čísla jsou pouze orientační, v některých dílech nelze úplně specifikovat hlavní literární druh. Nahlížejme tedy na ně jako na poměr mezi díly pořadu, kde byl představen spisovatel se svou

prózou a básník se svou sbírkou. Rozdíl není nijak velký, vzhledem k tomu, že u běžných čtenářů přetrvává trend číst především prózu. Zajímavý pohled na tuto problematiku přinesl asistent Ústavu české literatury a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a šéfredaktor nakladatelství a časopisu *Host*¹³¹ Miroslav Balaščík. V literárně-publicistickém magazínu Českého rozhlasu uvedl následující „*Zeptáme-li se dnes studentů literatury, jestli čtou poezii, přihlásí se z třicetihlavého semináře jeden. Máme-li štěstí na zvlášť chytrou skupinu, tak dva*“.¹³² Podle něho je důvodem to, že poezie není zábavná v tom smyslu, že by jednoduše ukazovala silné city či vyhocená dramata a není zajímavá ani tím, že by přinášela informace. Čtenář a text, zde totiž nestojí proti sobě, ale jedno prostupuje druhým. Po příjemci textu se tedy vyžaduje spoluúčast. Jinak řečeno, každý verš je vždy pouze naznačením směru. Jaká představa poté vznikne, záleží pouze na čtenáři. V dnešní době je pro mnohé lidi problém i číst prózu, jedinou zábavu vidí ve filmech a televizi, kde vůbec nemusí používat svou představivost. Nejde však jen o to, co čtou studenti a běžní čtenáři. „*Podíváme-li se dnes do literárních časopisů, zjistíme, že recenze na básnické sbírky píšou už téměř výhradně básníci. Kritici, kteří se kdysi zabývali poezií, jako Jiří Trávniček, Petr A. Bílek či Martin Putna se už dávno věnují próze, literární vědě nebo literatuře faktu*“.¹³³ Poezie se dnes nečte jako poezie, ale spíše jako osobní výpověď básníků, z nichž si čtenáři vybírají autory, které znají. Básnické obrazy jsou tak více srozumitelné a dotýkají se čtenáře, protože odkazují ke světu, který on zná. Pokud uvěříme, že se ve verších ukrývá nějaké podstatné sdělení, tak právě díky sdílení známého světa ho můžeme najít.¹³⁴

Poměr cca 5:4 dokládá, že Liberatura poezii věří a rozhodně na ni nezanevřela. Může to souviset s tím, že moderátor Jonáš Zbořil je sám básníkem, to ale neznamená, že by před jeho příchodem do pořadu neměly ve vysílání básně své místo. Příčinou může být i blízkost hudby, tedy písní jako jednoho z žánrů lyriky.

Každý rok Liberatura bilancuje českou poezii uplynulého roku. Vždy si na pomoc přizve nějakou osobnost, naposledy to byl literární kritik a vědec Karel Piorecký a editor poslední ročenky *Nejlepší české básně 2016*¹³⁵ Jakub Chrobák. Stejně tak na začátku roku

¹³¹ *Host*. Brno: Spolek přátel vydávání časopisu HOST.

¹³² Miroslav Balaščík: Čte ještě někdo poezii?. *Český rozhlas Brno* [online]. [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/miroslav-balastik-cte-jeste-nekdo-poezii-6447063>.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ *Nejlepší české básně 2016*. Brno: Host, 2016.

2017 mluvila i o plodech domácí prózy s literárními kritiky Kateřinou Čopjakovou z týdeníku *Respekt*¹³⁶ a Janem Bělíčkem z kulturního čtrnáctideníku *A2*¹³⁷.

3. 7. 4 Genderové rozdělení

Genderové rozdělení představuje sociální a další jiné rozdíly mezi ženami a muži, které jsou kulturně a společensky podmíněné. To znamená, že se mohou v průběhu času měnit a lišit se v rámci různých kultur. Sociální vztahy mezi oběma pohlavími se neustále vyvíjí a řídí se souborem pravidel a norem takzvanými genderovými rolemi, které jsou stereotypně předávány z generace na generaci.¹³⁸ Problematika pohlaví a genderu je velmi citlivá a složitá, nevyhne se tudíž čistě subjektivnímu pohledu autorky.

Liberaturu celkově navštívilo o polovinu více mužů než žen. Nemyslím si, že by tomu měl být přikládán nějaký význam. Poněvadž jsou moderátory muž a žena, nemůže být důvodem rozlišování na základě genderu. Otázky nejsou založeny na genderových stereotypech. Nebaví se s muži výhradně o práci a s ženami o rodině. Nikoho nediskriminují. V rámci Českého rozhlasu by to ani nebylo možné. V kodexu ČRo se dočteme, že „*věnuje zvláštní péči rovnoprávnosti uplatnění mužů a žen, a to jak v provozu Českého rozhlasu, tak ve skladbě programu.*“¹³⁹ Témata nejsou vybírána, aby směřovala k jednomu nebo druhému pohlaví. Stává se, že se moderátoři zmíní o mateřství autorky a padne otázka, jak zvládá psaní s dětmi, ale přesto se s ní baví výhradně o práci. Pořad je prezentován „unisexově“. Všichni hosté mají sice odlišné problémy a zájmy, ale také jeden společný a tím je literatura, ta je spojuje.

Co se posluchačů Liberatury týká, nelze se opřít o konkrétní data. S jistotou nezjistíme, zda pořad poslouchá převážně mužské nebo ženské publikum. Tady se nabízí otázka, jestli je to vůbec podstatné. Český rozhlas na svých stránkách uveřejňuje údaje o poslechové síle svých stanic za uplynulé období. Nejnovější zápis o posluchačích Radia Wave zní „mírně převažují muži“.¹⁴⁰

¹³⁶ *Respekt*. Praha: R-PRESSE, spol. s r.o.

¹³⁷ *A2: kulturní čtrnáctideník*. Praha: Kulturní týdeník A2, s. r. o.

¹³⁸ Gender: Základní pojmy. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pojmy.

¹³⁹ Kodex Českého rozhlasu. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: www.rozhlas.cz/rada/legislativa/_zprava/kodex-ceskeho-rozhlasu--789056.

¹⁴⁰ Kdo jsou posluchači Českého rozhlasu. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/reklama/vyzkum/_zprava/kdo-posloucha-cro--1165675.

3. 8 Modelový čtenář/posluchač

Jak už bylo řečeno v předešlé kapitole, není možno vycházet z faktických informací o posluchačích. Za reprezentativní vzorek publika lze označit členy literární obce, spisovatele, nakladatele, literární vědce, kritiky a tak dále. Dále čtenáři, studenti a nadšenci literatury, kteří mají rádi knihy, chtějí poznat jejich autory a profese stojící za jejich vznikem. Také lidé, zajímající se primárně o konkrétní knihu, o které je v daném díle řeč. Část publika bezpochyby také tvoří příbuzní a přátelé moderátorů pořadu. Spousta lidí neposlouchá Liberaturu živě, ale ze záznamu, kdy si podle svých preferencí stáhne a poslechne víc dílů najednou.

3. 9 Konkrétní díl pořadu

Za reprezentativní byla zvolena epizoda ze dne 17. května 2017, kdy byl do studia po osmi letech zase pozván nejslavnější český básník své generace a držitel ceny Jiřího Ortena Jan Těsnohlídek mladší. Díl se věnuje novým knihám Jana Těsnohlídka, především sbírce *Hlavně zachraň sebe*¹⁴¹ a také jeho sebraných spisech *Básně 2005-2013*¹⁴². V úvodu Jonáš Zbořil cituje část textu z básnickovy nové sbírky: „*Pár let zpátky jsme si mysleli, že můžeme být, čímkoliv budeme chtít. Ale jestli to tak třeba jen trochu bylo, tak proč jsme se stali přesně tím, čím jsme nikdy nechtěli?*“ A pokračuje položením první otázky: Stal ses tedy něčím, čím si nechtěl být? Básník si myslí, že všichni se něčím takovým stali, každý měl nějaké iluze a poté když se zařadili do normálního procesu, tak zjistili, že je vše jinak. Doplňuje, že celá jeho nová sbírka je o osobním selhání, zkrátka o spoustě smutku. V poměrně mladém věku prožil rozvod, který byl rychlejší než svatba. Technicky to není velký problém, psychicky ovšem ano, když už se člověk zaváže prožít s někým život, a najednou se ocitne zpátky, kde byl. „Rozvod tě vrátí o pět let zpátky, ačkoli jsi o pět let starší,“ dodává. Vracení se v čase není nic moc, ale psaní zůstává. Poté je přečtena ukázka ze sbírky *Hlavně zachraň sebe* a to báseň *Začal jsem se bát, že umřu*. Po písničce se věnují bilancování nad básnickovou generací. Spousta jeho vrstevníků se s jeho texty ztotožnilo na vztahové lince, protože tam nezáleží, jestli jsou lidé bohatí či chudí, pořád mohou být smutní. Tato témata jsou pro všechny lidi stejné napříč věkem a generací. Připomíná skutečnost, že už nepíše v básních „my“ jako dřív, ale „já“. Čtenáři se už alespoň „nenaštvávají“ na básně, ale na něj. Ve třetím vstupu rozebírají souborné vydání jeho sbírek. Jan Těsnohlídek si neumí vymýšlet, básně jsou zaznamenáváním jeho života a jsou vázané vzpomínkami, které mnohdy

¹⁴¹ TĚSNOHLÍDEK, Jan. *Hlavně zachraň sebe*. Krucemburk: JT's, 2016.

¹⁴² TĚSNOHLÍDEK, Jan. *Básně 2005-2013*. Polička: Městská knihovna Polička, 2017.

nejsou příjemné. Neříká si o nějakých tématech, že byly špatné, byl to jeho život a pořad je. Je se všemi vydanými knihami spokojený. Považuje se za šťastného autora, ale ne za šťastného člověka. V jeho textech se opakuje motiv stárnutí a často reflektuje minulost. Nyní následuje nevyžádaná rada zdarma od Jonáše Zbořila: Co kdybys zkusil psát o budoucnosti? O tom básník nikdy nepřemýšlel, nedokáže plánovat a v psaní o budoucnosti by si musel začít vymýšlet a to on neumí. Ve čtvrtém bloku je tématem rozhovoru autorův život v Polsku, a zda by i tam mohl být generačním básníkem. Od toho se dostává k otázce nadčasovosti. To, co člověk napíše, má být dobré pro spoustu let a ne pro konkrétní chvíli. Pokud autor v něčem zmíní konkrétní jména a situace ztrácí to nadčasovost. Za výjimku považuje román s historickými postavami. V závěru pořadu zazní otázka: Jestli vidí nějaké světlo na konci tunelu, něco hezkého na co se opravdu těší? „Až vyjdeme ze studia a zakouříme si, to bude hezký“. Nakonec host vysvětluje, že není tolik depresivní. Sice píše o smutných věcech a o těch dobrých ne, ale to jen proto, že si ty dobré raději užívá. Pořad končí čtením básně *Nejlepší báseň*.¹⁴³

Nastíněná epizoda je krásným příkladem klasických vysílání pořadu *Liberatura*. Známy host přicházející s novým textem popřípadě s novou životní etapou. Kniha je zasazena do kontextu autorovy tvorby či doby. Vidíme snahu moderátorů ukázat provázanost dané tvorby s osobním životem a v rozhovoru přejít k něčemu, co přesahuje rámec hlavního tématu. Těžko odhadnout, nakolik básník mluví skutečně o svém životě, když mluví „o sobě“, pod vlivem psaní už sám může přistupovat na vlastní autostylizaci, což se dá hypoteticky špatně od sebe rozeznat. Mluvené bloky této epizody příjemně oživoval osobitý a snadno zapamatovatelný přednes Jana Těsnohlídka a celkově panovala dobrá nálada i přes relativně „smutné“ téma.

3. 10 Shrnutí

Liberatura je pořadem přinášející faktické informace o svých hostech. Snaží se nahlížet na literaturu jako na prostředek zobrazení kultury a své publikum seznamuje se zajímavými knižními tituly a se vším, co se v literárním světě odehrává. Pokud odhlédneme od klasických vysílání typu autor a jeho nová kniha, tak nám relace nabízí poměrně široké spektrum témat. K tomu připojuje názory a komentáře moderátorů a osobité pohledy hostů. Kniha je představována a následně posuzována skrze pohled jejího pisatele a zároveň čtenáře, poněvadž moderátoři všechna představovaná díla čtou. Uvolněný, neformální a odlehčený

¹⁴³ *Liberatura. iRadio: Audioarchiv* [online]. [cit. 2018-02-12]. Dostupné z: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3861760>

způsob moderace koresponduje s formátem pro mladé posluchače Radia Wave, ale dovede upoutat i širší publikum, ať už to jsou sečtělí či nesečtělí lidé. Pořad je zajímavým prostředkem k pochopení literární kultury a rozhodně umí inspirovat posluchače k četbě.

4 Ektoplasma¹⁴⁴

Jak bylo již avizováno, ve čtvrté části práce si představíme pořad s názvem Ektoplasma, který se od předchozí Liberatury velmi odlišuje. Rozdíly najdeme například v délce pořadu, způsobu projevu, tématech, ale také v tom, že se nezabývá pouze literaturou jako takovou.

4.1 Charakteristika pořadu

Tato pětiminutová „seance“ se zabývá světem sci-fi, fantasy a hororu. Pořad čerpá inspiraci pro témata z různých aspektů, jako je například film jakékoliv kvality, zvláště ten který se v nedávné době objevil nebo teprve objeví na Netflixu¹⁴⁵, dále komiks, literární dílo, gamebook, fantasy art nebo jen kresba fantaskních nadšenců. Svět Science fiction, představovaný moderátorem Antonínem Tesařem, se věnuje aktuálnímu dění různých fenoménů, ale také samotné historii žánru. Stručně řečeno v pořadu najdeme vše „od japonské mangy přes osmdesátkové horory po vizuální futurismus, od provařených supernov jako *Blade Runner* či *Star Trek* po obskurní černé díry a slepá časoprostorová ramena, od vymazlených blockbusterů po neumětelské perly, řeka psychoreaktivního ektoplasmatického slizu protéká všemi žánrovými kanály“.¹⁴⁶ Od října 2017 pořad pravidelně vysílá každou středu v 16:20. Úvodní znělka pořadu zní: *Ektoplasma, Tesařův průvodce po galaxii sci-fi, hororu a fantasy. Ektoplasma, z vnějšího vesmíru až na dno pytle s Antonínem Tesařem.*

4.2 Osobnost moderátora

Antonín Tesař se narodil v roce 1983. Na Radiu Wave zastává pozici autora textů o filmech a připravuje pořad Ektoplasma. Také je redaktorem filmového časopisu *Cinepur*¹⁴⁷ a kritického kulturního čtrnáctideníku *A2*¹⁴⁸, což do značné míry vypovídá o jeho názorech a kritické orientaci na hlavní proud a odpovídá to alternativnímu způsobu myšlení Radia Wave. V roce 2014 spolu s dalšími autory napsal knihu s názvem *Made in Japan: eseje o současné japonské popkultuře*¹⁴⁹ a v roce 2017 *Planeta Nippon*¹⁵⁰. Se svým bratrem Jiřím

¹⁴⁴ V celé kapitole budu vycházet z poslechu jednotlivých epizod pořadu Ektoplasma.

¹⁴⁵ Netflix je přední světová internetová televizní síť s více než 117 milióny členů ve více než 190 zemích světa.

¹⁴⁶ O pořadu Ektoplasma. *Radio Wave* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupné z:

<https://wave.rozhlas.cz/ektoplasma-5990407/o-poradu>.

¹⁴⁷ Cinepur. Praha: Sdružení přátel Cinepuru.

¹⁴⁸ *A2: kulturní čtrnáctideník*. Praha: Kulturní týdeník A2, s. r. o.

¹⁴⁹ VESELÝ, Karel. *Made in Japan: eseje o současné japonské popkultuře*. Praha: Labyrint, 2014.

¹⁵⁰ KŘIVÁNKOVÁ, Anna – TESAŘ, Antonín – VESELÝ, Karel. *Planeta Nippon*. Praha: Crew, 2017.

Tesařem vydali tři samostatné komiksy. Posledním byl lovecraftovský¹⁵¹ komiks *Tisíc masek*¹⁵². V literatuře preferuje japonské komiksy, sci-fi a horory.¹⁵³

4. 3 Struktura pořadu

4. 3. 1 Přivítání

Po úvodní znělce: *Ektoplasma, Tesařův průvodce po galaxii sci-fi, hororu a fantasy. Ektoplasma, z vnějšího vesmíru až na dno pytle s Antonínem Tesařem*, posluchače pozdraví hlas moderátora Antonína Tesaře. Jeho mnohdy originální přivítání seznamují publikum s přichystaným obsahem epizody:

Nepříjemné, lezavé a bezútěšné odpoledne přeje Antonín Tesař.

V tomto dílu je tématem americký spisovatel Laird Barron a jeho temné bezútěšné hororové povídky.

Příjemné odpoledne Vám i všem Vašim dvojníkům z paralelních dimenzí přeje Antonín Tesař.

Následující tři a půl minuty se moderátor zaobíral snímkem *The Cloverfield Paradox*, který je třetím dílem volné filmové série o posádce kosmické stanice Cloverfield.

Příjemné odpoledne přeje Antonín Tesař. Tentokrát obzvlášť zdravím příslušníky mimozemských civilizací, kteří nás poslouchají pomocí parazitních uší umístěných na tělech bývalých kosmonautů.

Uvítání odkazuje na povídku Stephena Kinga s názvem *Jsem brána*¹⁵⁴, v níž se podobná příhoda stane bývalému příslušníkovi výpravy na planetu Venuši. Epizoda se zabývá premiérou první české adaptace stejnojmenného filmu.

4. 3. 2 Monologická část

Pořad *Ektoplasma* je koncipován tak, že tvůrce přednese posluchačům určité téma a po tomto sdělení epizoda končí. Mluvený projev je tedy vedený monologickou formou. Antonín Tesař má schopnost vytvářet kultivovaný projev plný rozmanitosti a bohatosti jazyka. Hojně používá metafory a personifikace, ale zároveň působí přirozeně a lidsky. Dobře zvládá práci

¹⁵¹ Lovecraftovský znamená, že je v hororové beletrii kladen důraz na psychologický strach z neznáma.

Pojmenování odkazuje na amerického spisovatele H. P. Lovecrafta.

¹⁵² TESAŘ, Antonín – TESAŘ, Jirí. *Tisíc masek*. Praha: Kobuta, 2016.

¹⁵³ Antonín Tesař. *Radio Wave* [online]. [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/antonin-tesar-5183280>.

¹⁵⁴ KING, Stephen. *Noční směna*. Plzeň: Mustang, 1996.

s dechem a jeho intonace i zabarvení hlasu navozují pocit odbornosti v dané problematice. Přitom se nesnaží vyjadřovat příliš učeně, což by nebylo ani žádoucí, spíš tak, aby téma pochopil i případný nepoučený posluchač. Obdivuhodný je velmi krátký čas, za jaký dokáže specificky vystihnout danou tematiku.

Co se týče spisovnosti řečového projevu, moderátor mluví téměř v souladu se spisovnou češtinou. Dopouští se chyb vůči spisovné české gramatice jen ojediněle. K tomu jistě napomáhá krátký vysílací čas pořadu a předem připravený monolog. Pokud se už nějaké chyby dopustí, tak se to nejčastěji týká zkracování výslovnosti samohlásek, například u samohlásky (i): „*sdílím stejný názor*“.

4. 3. 3 Rozloučení

Oproti přivítání není rozloučení nikdy nijak ozvláštněné. Pořad tradičně končí slovy: *Loučí se s vámi Antonín Tesař*. V závěru některých dílů dodá poznámku o tom, čím se bude v Ektoplasmě zabývat následující týden.

4. 4 Témata

Antonín Tesař se ve svém pořadu zabývá leccím. Jak jsme již uvedli, najdeme zde témata věnovaná literatuře, filmu, seriálu, komiksu nebo manze. Pravidelní posluchači se například setkali s doporučením, jak strávit léto. Letní tábor Crystal Lake je tím nejlepším způsobem. Skautský tábor v Hardwicku v New Jersey, kde se natáčel první díl filmu *Pátek třináctého*, se jednou za rok otevře veřejnosti kvůli setkání hororových fanoušků. Vstupenky na tuto akci, jsou ovšem téměř nesehnatelné. Proto nabízí alternativu v podobě počítačové online hry Friday the 13 The Game, která je autentickou kopií lokací tábora a děje filmu. Další týden moderátor se zaujetím popisuje styl vizuálního futuristy Syda Meada, autora výtvarných návrhů k filmu *Blade Runner* a jiných sci-fi snímků nebo první knihu mangy Yukity Kishira, odehrávající se na postkatastrofické zemi. Stephen King je velmi oblíbeným tématem, v říjnu roku 2017 vyšla jeho kniha *Danse Macabre – Svět hororu*¹⁵⁵ věnovaná lásce k hororovému žánru, kde probírá různá média od literatury přes film a staré televizní seriály. Antonín Tesař vyzdvihuje kapitolu zasvěcenou rozhlasovým hrám. Stephen King v ní mluví o termínu „set of reality“, schopnosti vcítit se do příběhu vypravovaným nějakým médiem, konkrétně rozhlasem. Hlavní myšlenkou je, že hororové rozhlasové hry mají schopnost vytvořit mnohem hrůzostrašnější představy o neznámém v porovnání s filmem, který přiřazuje neznámému podobu. Jakožto milovník komiksů se ve třetině případů zabývá právě

¹⁵⁵ KING, Stephen. *Danse macabre: svět hororu*. Přeložil Milan ŽÁČEK. Praha: Beta, 2017.

jimi. Například komiksový mix westernu, romance a fantasy s názvem *Hotblood* od Toril Orlesky, dvěstěpadesátistránkový grafický román vycházející online na webových stránkách. Příběh popisuje dva bandity v alternativní verzi divokého západu, homosexuálního kentaura Jamese Rooka a muže Aso Langleym, kde vedle kovbojů a indiánů žijí také kentauři.

V rámci hororu, fantasy a sci-fi jsou témata opravdu různorodá. Tyto tři žánry fantastiky rozhodně náleží do populární kultury. Žánrová vyhraněnost nás může přivést k úsudku, že je pořad určený pro svěbytnou subkulturu označovanou termínem fandom. Ovšem důležitým rysem je rovněž jistý odstup, nadsázka, ironie něco, co k dobré popkultuře patří.

4. 5 Konkrétní díl pořadu

Za reprezentativní byla zvolena epizoda ze dne 10. ledna 2018. Tématem jsou povídky amerického spisovatele Lairda Barrona. Na úvod Antonín Tesař mluví o pověsti autora. Spisovatel je velkou nadějí literárního hororu a bývá připodobňován k Howardu Phillipsu Lovecraftovi. Tento výrok je podle názoru moderátora zkreslující, jelikož Barronovy povídky neobsahují kosmické hrůzy Lovecraftových textů, ale vycházejí z lidových pověr a pohádek, příběhů o čarodějnictví či pekle a zároveň se děj odehrává v současnosti. Moderátor pokračuje skutečnostmi, které autora s Lovecraftem naopak pojí a to, že Barronovy texty nejsou strašidelné, ale spíše pesimistické a temné, hrdinům se vždy nepodaří přijít na to, jaká je povaha čelícího zla. Povídky zároveň sledují, jak hlavní postavy po setkání s nadpřirozenem propadají šílenství nebo blízké nepříjemné smrti. Následně jsou představeny dvě autorovy sbírky přeložené do českého jazyka. Prvním titulem, vydaným předloni, je *Okultace*¹⁵⁶ a minulý rok k ní přibyla skvěle graficky zpracovaná druhá kniha nazvaná *Ta nádherná věc, jež na nás všechny čeká*¹⁵⁷. Dále z těchto dvou hororových sbírek doporučuje konkrétní povídky. Z knihy *Okultace* povídku *Lagerstätte*, vypráví o ženě, která se vyrovnává se ztrátou svých blízkých a přitom povolá do našeho světa bytosti ze záhrobí. Chytře si hraje s hranicí mezi psychologickou a nadpřirozenou hrůzou. Odlišná povídka je *Muži z Porlocku* z nové sbírky. Charakterizuje ji jako velmi naturalistický krvavý hororový „rumplcimprcamp“. Na rozloučenou moderátor radí posluchačům, že pokud chtějí hned

¹⁵⁶ BARRON, Laird. *Okultace a jiné povídky*. Přeložil Milan ŽÁČEK. Plzeň: Laser, 2016. Noir.

¹⁵⁷ BARRON, Laird. *Ta nádherná věc, jež na nás všechny čeká a jiné povídky: The beautiful thing that awaits us all and other stories*. Přeložil Jakub NĚMEČEK. Praha: Gnóm!, 2017.

z kraje roku propadnout absolutním chmurám, tak rozhodně neexistuje lepší recept, než si přečíst právě zmiňované povídky Lairda Barrona.¹⁵⁸

4. 6 Shrnutí

Ektoplasma je informačním pořadem, doplněným o názory moderátora, z kterých je čitelná jeho osobnost velkého nadšence pro svět hororu, fantasy a sci-fi. Místo určené literatuře je uspokojivé, z dvaceti zatím odvysílaných dílů, je literatuře věnovaných jedenáct z nich, pokud tedy za literaturu přinejmenším částečně považujeme i komiks. Ovšem zmínky o literatuře jsou skoro ve všech, jelikož představované filmy mají většinou knižní předlohu. Pořad je prokazatelně pro užší publikum než Liberatura, a to pro fanoušky určitých žánrů. Celkově je Ektoplasma velmi příjemným poslechem, který dokáže zaujmout.

¹⁵⁸ Ektoplasma. *iRadio: Audioarchiv*. [online]. [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://hledani.rozhlas.cz/iradio/?query=&reader=&stanice%5B%5D=%C4%8CRo+Radio+Wave&porad%5B%5D=Ektoplasma&offset=0>.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat různé formy prezentace literatury ve vysílání stylového kanálu Českého rozhlasu Radia Wave, určeného zejména pro mladé posluchače. Teoretická část se zabývala několika základními pojmy, které se přímo či nepřímo vztahují k hlavnímu tématu. Především jsem vymezila důležité termíny týkající se médií a definovala pojetí české literární kultury. Dále jsem se věnovala Českému rozhlasu a podrobnější charakteristice a historii Radia Wave. V dalším průběhu práce jsem představila dva odlišné pořady – ryze literární Liberaturu a žánrově specifickou Ektoplasmu. V jejich analýze jsem postupovala od obecné charakteristiky přes strukturu, způsob moderace, výběr témat až po konkrétní epizodu.

V úvodní části práce uvádím, že se pokusím odpovědět na několik klíčových otázek, získané poznatky nyní stručně zrekapituluji a vysvětlím, jaký mají význam.

Jak je literatura v daném pořadu prezentována?

Hlavním předmětem mé práce byla analýza pořadu Liberatura snažící se postihnout všechna možná odvětví literárního světa. Teď v závěru můžeme s jistotou říct, že je v jeho podání literatura prezentována jako něco zajímavého a unikátního, něco co obohacuje náš vnitřní život a přináší nám užitečné informace o světě. Každé vybrané knize je dána zasloužilá míra pozornosti a přistupuje se k ní zcela objektivně. Lidé, objevující se ve vysílání, jsou literaturou ovlivněni a mají s ní úzké spojení, ať už píšou, čtou, vydávají, kritizují nebo oceňují. V Ektoplasmě je to složitější, pořad není ryze literární, jeho hlavním předmětem zájmu není literatura jako taková, ale tři určující žánry – fantasy, sci-fi a horor. Moderátor se v tomto prostředí sebevědomě pohybuje a dělí se s posluchači o zajímavé a příhodné informace. Zde je literatura viděna především jako forma odpočinkové činnosti, umožňující oddělit se od skutečného dění.

Jak by se dal charakterizovat způsob moderace?

Způsob moderace je důležitý, ovlivňuje zájem posluchačů a celkový dojem z pořadu. Významnou stopu v jeho podobě zajisté zanechávají moderátoři, do vysílání vnášejí své názory a postoje, ve kterých se odráží jejich osobnost. Karolína Demelová a Jonáš Zbořil se do jisté míry snaží respektovat „uvolněnou“ mluvu mladších generací korespondující s ideou celého Radia Wave, ale není to v podbízivé, přehnané rovině a vzhledem k obsahu jde pořád o kultivaci publika. Způsob moderace je neformální a odlehčený. V případě Ektoplasmy nelze

mluvit o moderaci v pravém slova smyslu, tvůrce pořadu Antonín Tesař souvisle pohovoří o daném tématu a rozloučí se. Je to jakási efektivní monologická schůzka s posluchači.

Existuje nějaký klíč, podle kterého tvůrci vybírají knihy/hosty/témata?

Odpověď na tuto otázku je jednoduchá. Moderátoři autorského pořadu se při přípravě programu nemusí na nic ohlížet, krom toho, že výběr musí souviset s literaturou. Hledají tudíž témata, která je samotné zajímaví. Jejich zaměstnání je jejich zábavou.

Zabývají se v představování děl pouze obsahem nebo zkoumají i narativ?

Myslím, že se mi podařilo v příslušné kapitole prokázat, že moderátoři jdou prostřednictvím svých dotazů skutečně do hloubky věci a vyhýbají se prvoplánové otázce „o čem to je“, ale raději se zajímají o to, „jak to je napsáno“. Berou tak ohled na rozmanité druhy posluchačů, ať už to jsou ti, co dílo četli či nečetli, poučení či nepoučení, vášnivý či sporadičtí, nároční nebo odpočinkoví čtenáři.

Jaký je poměr pozvaných mužů a žen do pořadu?

Tato otázka souvisí s problematikou genderu. Po sečtení všech pozvaných osobností, jsem napočítala přibližně o polovinu více mužů než žen. Ovšem s výběrem témat to nijak nesouvisí, pořad se nesoustředí na jedno nebo druhé pohlaví. Takové dělení je v tomto případě zcela bezpředmětné.

Koho bychom určili za modelového čtenáře/posluchače?

Modelový čtenář/posluchač je člen literární obce, spisovatel, nakladatel, literární vědec, kritik a tak dále. Samozřejmě čtenář, student a nadšenec literatury, který má rád knihy, chce poznat jejich autory a profese stojící za jejich vznikem. Také to může být člověk, zajímající se primárně o konkrétní knihu či fenomén.

Jsou někteří autoři zvaní častěji než jiní?

Jelikož moderátoři pořadu Liberatura neustále monitorují nejnovější trendy a vydané knihy, jsou k rozhovoru zvaní častěji „plodní“ autoři, kteří od doby vzniku pořadu vydali hned několik knih. Je možné tak sledovat pozoruhodný vývoj mezi jednotlivými literárními texty. V tomto směru jsme zmínili spisovatele Emila Hakla a Miloše Urbana. Stejně tak jsou kromě produktivních spisovatelů a básníků stále dokola zvaní různí zástupci předávání cen Magnesie Litery, kteří každý rok subjektivně popisují a hodnotí uplynulý ročník.

Vede v tématech próza, nebo poezie?

V tématech vede próza zhruba 5:4, což není pro poezii vůbec špatné číslo, když uvážíme, že v současné době básnické sbírky volí poměrně malé procento čtenářů. Výsledný poměr může souviset s moderátory, Jonáš Zbořil sám vydal básnickou sbírku, a jak už bylo řečeno, do pořadu vybírají taková témata, která je osobně zajímají. Druhým aspektem může být fakt, že se relace odehrává v prostoru rádia, je tu tudíž přímý kontakt s hudbou, tedy písní jako jednoho z žánrů lyriky. Hypoteticky jedním z důvodů může být i samotné Radio Wave a jeho cílení na mladé posluchače. Z mého pohledu čtou poezii častěji mladší ročníky.

Ze závěru vyplývá, že na literaturu v podání této stanice můžeme pohlížet dvojitým způsobem. Jedním je literatura jako prostředek zobrazení kultury, mající dar obohacovat život, přinášet svému publiku přehled o současné literární scéně, a ke kterému je třeba mít úctu. Druhým pojetím je trávení volného času, forma relaxace, znamenající možnost být aspoň na chvíli mimo realitu.

Mám-li tedy na závěr sama zhodnotit podobu prezentace literatury Radia Wave, musím na prvním místě vyjádřit nepříznivou skutečnost, že stanice disponuje tak malým množstvím, i když efektivních, pořadů o literatuře. Zjištěné poznatky ze dvou relací se nedají moc dobře zobecňovat, ale rozhodně vypovídají o specifičnosti rádia. Především musím ocenit nadšení moderátorů, s jakým ke své práci přistupují. Porovná-li to například s příbuznými relacemi Českého rozhlasu, jenž působí poněkud fádne, mohu Radio Wave umístit v tomto směru bez obav do popředí. Já osobně, jako studentka literatury, jsem si oba pořady velmi oblíbila a budu nadále jejich pravidelnou posluchačkou.

Prameny

- Jednotlivé epizody pořadu Liberatura, 2009 – únor 2018.
- Jednotlivé epizody pořadu Ektoplasma, 2017 – únor 2018.
- E-mailová korespondence mezi autorkou a moderátory pořadu Liberatura.

Místa stažení:

Liberatura. *iRadio: Audioarchiv* [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: <http://hledani.rozhlas.cz/iradio/?query=&reader=&stanice%5B%5D=%C4%8CRo+Radio+Wave&porad%5B%5D=Liberatura>.

Ektoplasma. *iRadio: Audioarchiv* [online]. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: <http://hledani.rozhlas.cz/iradio/?query=&reader=&stanice%5B%5D=%C4%8CRo+Radio+Wave&porad%5B%5D=Ektoplasma>.

Sekundární literatura

- BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.
- BOURDIEU, Pierre. *Pravidla umění: geneze a struktura literárního pole*. Brno: Host, 2010. Teoretická knihovna. ISBN 978-80-7294-364-7.
- BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-518-3.
- CULLER, Jonathan D. *Krátký úvod do literární teorie*. Brno: Host, 2002. ISBN 80-7294-070-8.
- ČERMÁK, Miloš - OSVALDOVÁ, Barbora - TEJKALOVÁ, Alice, ed. *Žurnalistika v informační společnosti - digitalizace a internetizace žurnalistiky: proměny a perspektivy žurnalistiky v epoše digitálních médií aneb nová média teoreticky i prakticky*. V Praze: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1684-1.
- FEDROVÁ, Stanislava, ed. *Česká literatura v intermediální perspektivě: IV. kongres světové literárněvědné bohemistiky Jiná česká literatura (?) : [Praha, 28.6.-3.7.2010]*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2010. ISBN 978-80-87481-02-8.

- FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2410-7.
- HORROCKS, Christopher. *Marshall McLuhan a virtualita*. Praha: Triton, Postmodernistická setkávání, 2002. ISBN 80-7254-269-9.
- HRUŠKA, Petr, ed. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1630-0.
- CHATMAN, Seymour Benjamin. *Příběh a diskurs: narativní struktura v literatuře a filmu*. Brno: Host, 2008. Teoretická knihovna. ISBN 978-80-7294-260-2.
- JIRÁK, Jan. *10 let v českých médiích*. Praha: Portál pro Newton Information Technology, 2005. ISBN 80-7178-925-9.
- NÜNNING, Ansgar - TRÁVNÍČEK, Jiří - HOLÝ, Jiří, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4.
- MACEK, Jakub. *Poznámky ke studiím nových médií*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6476-8.
- MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Praha: Odeon, 1991. ISBN 978-80-204-2409-9.
- OSVALDOVÁ, Barbora – HALADA, Jan. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7.
- PIORECKÝ, Karel. *Česká literatura a nová média*. Praha: Academia, 2016. Literární řada. ISBN 978-80-200-2578-4.
- POSLEDNÍ, Petr. *Měřítka souvislostí: česká a polská literární kultura po roce 1945*. Praha: Euroslavica, 2000. ISBN 80-85494-59-0.
- POSTMAN, Neil. *Ubavit se k smrti: veřejná komunikace ve věku zábavy*. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0747-2.
- RYAN, Marie-Laure. *Narativ jako virtuální realita: imerze a interaktivita v literatuře a elektronických médiích*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2507-4.

- SCHNEIDER, Jan. *Intermedialita: Malá vstupní inventura*. In SCHNEIDER, Jan, KRAUSOVÁ, Lenka a kol. *Vybrané kapitoly z intermediality*. Olomouc, 2008, s. 11. ISBN 978-80-244-2055-4.

Internetové zdroje

- Antonín Tesař. *Radio Wave* [online]. [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/antonin-tesar-5183280>.
- Best of Liberatura. *Radio Wave: Audioarchiv* [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné z: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2873826>.
- Kdo jsou posluchači Českého rozhlasu. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/reklama/vyzkum/_zprava/kdo-posloucha-cro--1165675.
- Kodex Českého rozhlasu. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: www.rozhlas.cz/rada/legislativa/_zprava/kodex-ceskeho-rozhlasu--789056.
- Liberatura. *Radio Wave: Audioarchiv* [online]. [cit. 2018-01-8]. Dostupné z: <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2009583>.
- MARŠÍK, Josef. Průkopníci rozhlasového vysílání 1923–1925. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné z: http://media.rozhlas.cz/_binary/01074898.pdf.
- MIHULKA, Stanislav. Uživatelé internetu se rádi uzavírají do komnat ozvěny. *OSEL.cz* [online]. 6. 1. 2016 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: www.osel.cz/8628-uzivatele-internetu-se-radi-uzaviraji-do-komnat-ozveny.html.
- Miroslav Balašík: Čte ještě někdo poezii?. *Český rozhlas Brno* [online]. [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/miroslav-balastik-cte-jeste-nekdo-poezii-6447063>.
- Nadační fond: Co děláme. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/nadacnifond/codelame/>
- O archivu. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/archiv/oarchivu/>.
- Obchod a reklama. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/reklama/reklama/>.

- O pořadu Ektoplasma. *Radio Wave* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/ektoplasma-5990407/o-poradu>.
- O pořadu Liberatura. *Radio Wave* [online]. [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/liberatura-5183400/o-poradu>.
- Orchestry a soubory. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/umeleckesoubory/portal/>.
- O rozhlase: Základní informace. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-11-18]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/informace/informace/>.
- O stanici. *Radio Wave* [online]. [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/o-stanici-5675004>.
- Pořady. *Český Rozhlas* [online]. [cit. 2018-01-3]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/porady>.
- Program. *United Islands of Prague* [online]. [cit. 2017-11-17]. Dostupné z: unitedislands.cz/program/.
- Radioprojekt. *STEMMARK* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.stemmark.cz/radioprojekt>.
- Radio Wave. *Chciwavezpet* [online]. [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://chciwavezpet.cz/category/radio-wave/>.
- ŠÁMAL, Petr. *K historii pojmu literární kultura: Poznámky z polské literární vědy. ÚČL AV ČR* [online]. In *Česká literatura*. Praha, 2005, (4), 541-555 [cit. 2017-11-17]. Dostupné z: http://www.ucl.cas.cz/images/stories/VLK/Šámal_-_K_historii_pojmu_literární_kultura.pdf.
- ŠEBEK, Josef. Je literatura (pouhá) instituce? Pierre Bourdieu o literárním poli. *Psí víno* [online]. [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <http://www.psivino.cz/?p=222>.
- Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR [online]. 2003 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7741>.
- Wave moon: Full moon [online]. 2016, 2016(65) [cit. 2017-11-15].

Summary

The bachelor thesis describes the presentation of literature on the period radio station Radio Wave, that focuses on young listeners. The basic condition for doing this work was the fact, that all Czech radio stations have a precision internet audio archives. There is a restricted number of broadcasts fulfilling the criteria of the topic, so my analysis concentrates on two regular programmes. The work is divided into two parts. The theoretical part deals with some factors related to the main topic. The key features are defined concerning the media and the conception of Czech literary work. Further my work deals with the station called Český rozhlas, it describes the history of Radio Wave in detail. The practical part involves characterization of chosen radio formats, in particular the literary programme called Liberature and the genre distinctive programme Ektoplasma.

Each chapter studies the structure of the broadcasts, the style of presentation and the presenter himself, the topics, the way the books and guests are chosen, the typical listener / reader and the meaning of gender aspects. The sectional analyses are done within the methodical bounds of today's Czech literature exploration in intermedial and remedial context.

At the end the author answers the questions she critically asked herself during the reflexion of the chosen topic. The author adds her own opinion of the presentation form of literature on Radio Wave.